

147879

T.C.

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ERGENLİK DÖNEMİNDEKİ BİREYLERİN
ANA-BABALARININ AYRILIK KAYGISI
DÜZEYLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

DANIŞMAN

Eray DEMİRDİŞ

Yrd.Doç.Dr.Seher BALCI

SAMSUN – 2004

147879

Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda YÜKSEK
LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Kurtman İRSANLI..... K. Erenli

Üye : Yrd. Doç. Dr. Ali ZULU..... Zulu

Üye : Yrd. Doç. Dr. Seher BALCI..... Seher Balcı

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

(30.11/2004)

Prof. M. Emin BAKIYAR KATAL
Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ergenlik dönemindeki bireylerin ana-babalarının ayrılık kaygısı düzeylerini belirlemektir. Araştırmanın örneklemini Amasya merkezinde ergenlik döneminde çocuğa sahip 500 ana-baba oluşturmaktadır. Araştırmada ana-babaların ayrılık kaygısı düzeylerini belirlemek amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilen Ayrılık Kaygısı Envanteri kullanılmıştır.

Araştırmada ana ve baba olma durumu, ana-babaların yaş durumu, sahip olunan çocuk sayısı ve ana-babaların öğrenim düzeyine göre ayrılık kaygı düzeyleri incelenmiştir.

İstatiksel analizler sonucunda annelerin ayrılık kaygı düzeyleri ile babaların ayrılık kaygı düzeyleri arasında, ana-babaların sahip oldukları çocuk sayısı ile ayrılık kaygı düzeyleri arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Elde edilen bulgular literatür ışığında yorumlanmış ve önerilerde bulunulmuştur.

SUMMARY

The aim of this study is to measure the separation anxiety levels in the parents of the adolescents. The samples of the research consist of 500 parents who have adolescents and live in Amasya. In this research, a "Separation Anxiety Inventory" has been used in order to determine the separation anxiety levels of parents.

In this research, the separation anxiety levels have been investigated according to the state of being father and mother, the parents' age, the number of the children and the educational level of the parents.

Statistical results have showed that there is a significant difference not only between the mothers' separation anxiety level and the fathers' separation level but also between the number of the children they have and the separation anxiety levels.

The findings have been evaluated in the light of the literature and some suggestions have been made.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
SUMMARY.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
TABLolar LİSTESİ.....	VI
ÖNSÖZ.....	VIII

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	1
Problem.....	31
Alt Problemler.....	31
Denenceler.....	32
Araştırmanın Önemi.....	32
Araştırmanın Sayıltıları.....	34
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	34
Tanımlar.....	35

BÖLÜM II

İLGİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR.....	37
Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	37
Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	57

BÖLÜM III

YÖNTEM	60
Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	60
Bilgi Toplama Araçları.....	61
Ayrılık Kaygısı Envanteri.....	61
Kişisel Bilgi Formu.....	65
Verilerin Toplanması.....	65
Verilerin Analizi.....	65

BÖLÜM IV

BULGULAR	67
Denence 1.....	67
Denence 2.....	68
Denence 3.....	69
Denence 4.....	72

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM	74
--------------------------------	----

BÖLÜM VI**SONUÇ VE ÖNERİLER.....84****KAYNAKÇA.....88****EKLER.....96**

Kişisel Bilgi Anketi.....97

Ergen Çocuğu Olan Ana-Babaların Ayrılık

Kaygısı Envanteri.....98

TABLULAR LİSTESİ

Tablo No	Sayfa No
TABLO 1. Ana Ve Baba Olma Durumuna Göre Ana-Babaların Ayrılık Kaygı Düzeylerine İlişkin t-testi Sonuçları.....	67
TABLO 2. Yaş Düzeyine Göre Ana-Babaların Ayrılık Kaygı Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama Sonuçları.....	68
TABLO 3. Yaş Düzeyine Göre Ana-Babaların Ayrılık Kaygı Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	69
TABLO 4. Çocuk Sayısına Göre Ana-Babaların Ayrılık Kaygı Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama Sonuçları.....	69
TABLO 5. Çocuk Sayısına Göre Ana-Babaların Ayrılık Kaygı Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	70

TABLO 6.	Çocuk Sayısına Göre Ana-Babaların Ayrılık Kaygı Düzeylerine İlişkin LSD Testi Sonuçları.....	71
TABLO 7.	Öğrenim Düzeyine Göre Ana-Babaların Ayrılık Kaygı Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama Sonuçları.....	72
TABLO 8.	Öğrenim Düzeyine Göre Ana-Babaların Ayrılık Kaygı Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	73

ÖNSÖZ

Ana-babalarda karşılaşılan en büyük sorunlardan birisi de; öğrenim, askerlik, evlilik, tatil gibi sebeplerle ergen çocuklarının ayrılma durumundan kaynaklanan kaygıdır. Ana-babaların ayrılık kaygı düzeylerini azaltmak veya içinde buldukları psikolojik durumları dikkate alarak onlara gerekli psikolojik desteği vermek, sağlıklı toplumun sağlıklı aileden geçtiği gerçeğine hizmet etmektedir.

Bu amaçla yapılan araştırmada ana ve baba olma durumuna, ana-babaların yaş durumuna, sahip olunan çocuk sayısına, ana-babaların öğrenim düzeyine göre ayrılık kaygı düzeyleri incelenmiştir.

Ergenlik dönemindeki bireylerin ana-babalarının ayrılık kaygı düzeylerini belirleyecek "Ayrılık Kaygısı Envanteri (Ana-baba formunda)" geliştirilmesi anlayışıyla hareket edilmiştir. Geliştirilen bu envanter, ana-babaların ergen çocuklarının çeşitli sebeplerle ayrılmalarından kaynaklanan ayrılık kaygı düzeylerinin yakından tanınmasına olanak sağlayacaktır.

Araştırmanın her aşamasında sabırla beni dinleyen, düşüncelerimi; yapıcı eleştirileri ve deneyimleri ile zenginleştiren, bana her zaman destek olan, tez danışmanım, hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Seher BALCI 'ya teşekkürlerimi sunarım.

Akademik yaşantıya ilk adım attığım günden beri yetişmem de büyük emeği olan, dostluğu ve deneyimleri ile beni yüreklendiren, araştırmanın her aşamasında yapıcı eleştirileri ve önerileriyle büyük katkılarda bulunan değerli hocam Sayın Prof. Dr. Kurtman ERSANLI'ya teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Seçtiğim bu konuda her zaman destekleyici bir tavırla beni motive eden ve önerileri ile düşüncelerimi şekillendiren hocam Sayın Yrd. Doç .Dr. Melek KALKAN' a ve Yrd. Doç .Dr. Müge YILMAZ' a en derin şükranlarımı sunarım.

Ayrıca çalışmalarımnda bana her türlü desteği sağlayan anneme, babama, kardeşlerime, komutanlarıma ve çalışmaya katılan ana-babalara sağladıkları destek ve kolaylıktan dolayı teşekkür ederim.

Eray DEMİRDİŞ

BÖLÜM I

GİRİŞ

Modern psikolojinin elde etmiş olduğu bulgular, insan hayatının gelişen ve değişen yönleri ile bir gelişim süreci içinde olduğunu, açıkça ortaya koymaktadır. Psikolojik, fizyolojik ve bilişsel açıdan anne karnında gelişmeye başlayan organizma, yaşamının sonuna kadar, niteliksel olarak birbirinden farklı pek çok değişimi, aynı anda yaşamaktadır.^{1 2} Bu değişim, gelişim dediğimiz, niteliksel olarak birbirinden farklı dönemler (evreler) halinde gerçekleşir.

Gelişim Psikolojisi, gerek gelişim evrelerini (çocukluk, ergenlik, yetişkinlik gibi), gerekse gelişim süreçlerini (psiko-sosyal, psiko-seksüel, bilişsel vb. gibi) merkeze alarak yaptığı araştırmalarla, insan gelişiminin özelliklerini, gelişimin nedenlerini, gelişim süreçleri arasındaki ilişkileri ve bu ilişkilerin dayandığı temel ilkeleri ortaya koymaya çalışmaktadır. Tüm bu çalışmalar, insan davranışlarının, gelişimsel temelde anlaşılabilmesi amacını gütmektedir. İnsan

¹ Mustafa Otrar, "Ergenlik Dönemi", **Gelişim Psikolojisi**, SFN Yayıncılık, Ankara, 2002, s. 79.

² Ayşegül Ataman, "Gelişim, Kuramlar ve Kavramlar", **Gelişim ve Öğrenme**, Gündüz Yayıncılık, Ankara, 1.Baskı, ss. 10-12.

gelişimini oluşturan ilk süreçler aile ortamında başlar. Sağlıklı toplumun oluşturulmasında en temel kurum, aile kurumudur.^{3 4}

Toplumun temel taşı olan aile; sosyal değerler, gelenek, görenek ve kanunların öngördüğü biçimde, kadın ve erkeğin hayatlarını birleştirerek oluşturdukları evrensel bir kurumdur. Bu kurum, çocuklarını sosyalleştirme ve sosyal mirası nakletme fonksiyonlarını da yerine getirir.^{5 6 7 8}

Aile kurumunda, ana-babanın, çocuklarının kişiliğini oluşturmada, geliştirmede, davranışlarını biçimlendirmede önemli bir rolü vardır. Özellikle pek çok değişimin aynı anda yaşandığı ergenlik

³ Otrar, a.g.m., s. 79.

⁴ Ramazan Arı, Ömer Üre ve Hasan Yılmaz, **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**, Mikro Yayıncılık, Konya, 3. Baskı, s. 29,31.

⁵ Kurtman Ersanlı, "Aile içi İlişkilerin Dayandığı Psikolojik Temeller", **19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 5, Samsun, 1990, s. 47.

⁶ Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, **Türk Ailesinde Adölesanların Sorunları**, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1997, s. 5

⁷ İbrahim Ethem Özgüven, **Ailede İletişim ve Yaşam**, PDREM Yayınları, Ankara, 2001, ss. 1-3.

⁸ İbrahim Dönmezer, **Ailede İletişim ve Etkileşim**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1999, ss. 3-5.

dönemi, ana-babaların gelişimdeki rolünün önemini daha da artırmaktadır.⁹

Gelişim evrelerinden biri olan “ergenlik” dönemi, kendine özgü olan niteliksel özellikleri ile hem çok kritik hem de oldukça ilgi çekici karakteristikler taşımaktadır. Bu dönemde tam anlamıyla bir kırılma yaşayan tüm psikolojik yapı, hayatın bundan sonraki kısmında daha zor değişen, kristalleşen, daha istikrarlı bir nitelik kazanmaktadır.^{10 11}
^{12 13} Bu istikrarlı niteliklerle bireyin kimliği kesin olarak şekil almaya başlar.

Kimlik gelişimi hayat boyu sürüyor olsa da, bu sürecin en önemli dönüm noktası ergenliktir. Daha önceki dönemlerde yaşanan bütün olumlu ve olumsuz gelişmeler artık son olarak ortaya çıkmakta, buna göre gencin kimliği şekillenmektedir. Gerek bu dönemin, gerekse önceki dönemlerin sağlıklı gelişmesi durumunda genç kendi kimliğini bulur; kendini bulmuş olarak yetişkin olur. Çocukluktan gelen

⁹ Gönül İçli, “Sosyal Sorunlar Çerçevesinde Kentsele Ailede Aile İçi İlişkiler-Sivas İli Örneği”, **Doktora Tezi**, Cumhuriyet Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Sivas, 1994, s. 30.

¹⁰ Otrar, a.g.m., s. 79.

¹¹ Mürüvvet Bilen, **Sağlıklı İnsan İlişkileri**, Sistem Ofset, Ankara, 4.Baskı, s. 191.

¹² M.Orhan Öztürk, **Ruh Sağlığı ve Bozuklukları**, Nobel Tıp Yayıncılık, Ankara, 2001, s. 92.

¹³ Ramazan Arı, **Gelişim ve Öğrenme**, Atlas Kitabevi, Konya, 2003, s. 38.

sağlıksız gelişime ek olarak, bu dönemin de sağlıksız gelişimi, gencin kişiliğini bir türlü bulamamış olarak ileri yaşlara geçmesine yol açar.^{14 15}

Ergenlik çağında çocuğu olan ana-babalar, orta yetişkinlik döneminde bulunmaktadır. Ana-baba bu dönem içerisinde fizyolojilerinden ve psikolojilerinden kaynaklı kaygıları artarak yaşamaktadırlar. Özellikle ergenlik dönemindeki çocuklarının evden ayrılacak veya ayrılmış olmalarından duydukları kaygı, ergen çocuklarının gelişimindeki rollerini etkilemektedir.¹⁶ Ana-babaların bu kaygısı bireyin bireyselleşmemesine, desteği içten alamamasına neden olmaktadır.

Bu dönemde, bireylerin aktif öğrenim hayatı içinde olmaları ve almak zorunda oldukları önemli kararlar olması nedeniyle de dönemin önemini daha da artırmaktadır. O halde, gerek eğitimsel düşünce gerekse toplumsal mühendislik anlayışı açısından bu dönem bireylerinin davranışlarının kökenleri ve nedenlerinin bilinmesi ve anlaşılması gerekmektedir. Bu nedenle ergenlik dönemindeki

¹⁴ Z.Fulya Temel ve Ayşe Aksoy, **Ergen ve Gelişimi**, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2001, ss. 15-28.

¹⁵ Dönmezer, a.g.e., ss. 148-151.

¹⁶ Betül Aydın, "Orta Yetişkinlik", **Gelişim Psikolojisi**, SFN Yayıncılık, Ankara, 2002, s. 145.

bireyin gelişim özelliklerinin neler olduğunun ve ödevlerinin bilinmesinde fayda vardır. Çünkü bu dönemdeki gelişim görevleriyle ilişkili olarak, ana-babalarının yaşadıkları kaygı üzerinde etkili olabileceği düşünülebilir.¹⁷

Ergenlik Dönemindeki Gelişim Görevleri

Birey, bugünün ve geleceğin sorunlarıyla başarılı bir biçimde uğraşacaksa, bebeklikten ve ilk çocukluktan ergenliğe, ergenlikten ileri yetişkinliğe doğru özel davranış türlerini kazanması gerekmektedir. Ergenlik; bedensel, toplumsal, bilişsel olgunlaşma dönemidir. Bir ergenin başarması gereken yaşam görevleri vardır.¹⁸ Bu yaşam görevleri;

Ana-babadan ve Diğer Yetişkinlerden Duygusal Bağımsızlığı Gerçekleştirmek:

Ana-babadan, özellikle davranış tutum ve ilgiler bakımından bağımsız olmaya girişen ergenler, genellikle, önceden izin almadan, ardından da ayrıntılı rapor vermek zorunda kalmadan, bir şeyleri arkadaşlarıyla birlikte yapmak isterler. Fakat bağımsızlığın getirdiği

¹⁷ Otrar, a.g.m., s. 80.

¹⁸ Dönmezer, a.g.e., s. 150.

özgürlükle birlikte ana-babaya ve diğer yetişkinlere duyulan sevgi ve saygıyı içeren bir başka boyut daha vardır. Bu boyut, vermeyi ve almayı her iki tarafı da anlamayı gerektirir. Ergenler, ana-babalar onların üzerinde otorite kurmaya kalkıştığında, sık sık baş kaldırırlar, ama ana-babalar onları sorumlu yetişkin gibi davranmaya yöreklendirdiğinde bağımlılık göstermeye çalışırlar. Burada da kültürün önemli rol oynadığı görülmektedir. Bağımsızlık görevi, alt sınıfta orta sınıftakinden daha kolay yerine getirilmektedir. Orta sınıfın uzayan öğrenim hayatı, ekonomik desteği, gecikmiş evliliği daha fazla korumayı vurgulamaktadır.¹⁹

Bir Mesleğe Hazırlanmak:

Eskiden çocukların aile çiftliğini ya da işini üstlerine almaları veya ana-babanın ya da büyüklerin onlar için seçtiği mesleğe yönelmeleri beklenmiştir. Ancak toplum gitgide karmaşıktıkça ve teknoloji geliştikçe, bir meslek seçmek çoğu kişinin son derece güç bulduğu çok daha kişisel bir karar haline gelmiştir. Kuşkusuz en büyük değişim kadınlar açısından ortaya çıkmıştır. Kadınların çoğu tıp, hukuk, mühendislik gibi eskiden erkeklerin egemen olduğu alanlarda, evliliği meslekle kaynaştırmak istemektedir. Bir çok durumda ergenlik yılları; resmi okul öğrenimi, yeteneklerin ve ilgilerin

¹⁹ Dönmezer, a.g.e., ss. 161-165.

belirlenmesi üzerinde yoğunlaşarak, genç insana yetişkin yaşamı için ne istediği, ne yapabileceği ve yapacağı konusunda karar vermesi için zaman sağlamaktadır. Çoğu zaman alt sınıfın ergen üyeleri bunu, yasaların ve ekonomik koşulların izin verdiği ölçüde erkenden okulu bırakarak ve çalışmaya başlayarak gerçekleştirirler. Orta sınıf ergenleri için ise meslek, ana-babaya daha uzun süre parasal bağımlılığa yol açacak biçimde, genellikle fazladan eğitim ya da alıştırma yıllarını gerektirir.^{20 21}

Evliliğe ve Aile Yaşamına Hazırlanma:

Bu gelişim görevi birçok açıdan daha önce bahsedilen gelişim görevlerinde, ilerlemeler kaydedilmiş olmasına bağlıdır. Bazı ergenler evliliği ve aile yaşamını zevkle beklerler, bazıları ise düşmanlık ya da korku hissederler. Açıkça bir bireyin bu alandaki tutumu, başarısı ya da başarısızlığı, hem kültürden ve sosyo-ekonomik düzeyden, hem de aile deneyimlerinden etkilenir. Birçok ergen, çok fazla düşünmeden ya da hazırlanmadan, çoğu zaman ev işleri ya da çocuk yetiştirmek için gerekli olan becerilere sahip olmadan evlenmekte ve çocuk sahibi olmaktadır. Bu olduğunda, lise veya üniversite

²⁰ Otrar, a.g.m., s. 114.

²¹ Yadigar Kılıççı, **Okulda Ruh Sağlığı**, Şafak Ofset, Ankara, 1989, s. 65.

düzeyinde gerekli kurslara ve rehberliğe başvurarak, daha fazla çaba harcadığı görülmektedir.^{22 23 24}

Toplumsal Bakımdan Sorumlu Bir Davranışı İstemek ve Gerçekleştirmek:

Çok az istisna dışında insanlar, yaşamlarını soyutlanmış biçimde değil bir topluluk, devlet, bölge ve ülke içinde yaşarlar. Ergen bir yetişkin olarak, siyasal, dinsel ve toplumsal etkinliklere sorumlu bir katılımcı olmayı, vergi ödemeyi ve oy vermeyi öğrenmelidir. Genellikle bu durum, toplumun sorunlarının ve ilgilerinin bireyden önce geldiği bunun mantıksal olarak bizi ergenliğin sonuncu gelişim görevine getirdiği anlamına gelir.²⁵

²² Marry J. Gander ve Harry W. Gardiner, **Çocuk ve Ergen Gelişimi**, Çev: Bekir Onur, İmge Kitabevi, Ankara, 1993, s. 408.

²³ Doğan Cüceloğlu, **Yeniden İnsan İnsana**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2001, ss. 196-197.

²⁴ Atalay Yörükoğlu, **Gençlik Çağı**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1986, ss. 123-157.

²⁵ D.Origlia ve H.Ouillon, "Toplumda Okulda ve Ailede Ergen", **Ergenlik Psikolojisi**, Çev: Bekir Onur, Taş Kitapçılık, Ankara, 1987, ss. 247-248.

Davranışın Rehberi Olarak Bir Dizi Değer ve Bir Ahlak Sistemi Kazanmak, Bir İdeoloji Geliştirmek:

Bebeklikten ergenliğe kadar, birey üzerinde ana-babaların, yaşlıların, okulun, dinin uyguladığı etkiler; yaşamak için bir dizi standart oluşturmaya yardımcı olmak üzere birleşirler. Bu değerler bireyin benliğine katılır. Ve hem toplumu hem bireyselliği yansıtır. Örneğin birey, geleneksel bir dinin ilkelerine uygun olarak davranabilir, çeşitli dinsel ya da ahlaki sistemlerin öğelerinden oluşan özel bir ideoloji geliştirebilir. Bu gerçekleştiğinde, dünyadaki yerini ve diğer bireylerle ilişkilerini tanımlamak mümkün olur.^{26 27}

Ergenlik dönemindeki birey bütün hayatını etkileyecek bu tür değişimleri ve gelişimleri yaşarken, ergenlik çağına erişmiş çocuğu olan ana-babanın, rollerinde ve çocuğuna karşı davranışlarında da bazı değişiklikler meydana gelir. Ergen bireye, çocuk muamelesi yapmayıp, gelişimsel özelliklerine uygun tepkilerde bulunması gerekir. Aşırı koruyucu, ilgisiz, aşırı otoriter veya aşırı müsamahakar davranışlar, ana-baba ile ergen birey arasında, çeşitli çatışmaların kaynağı olabilecek problemlere yol açar. Kısaca, ana-babanın

²⁶ Gander ve Gardiner, a.g.e., s. 409.

²⁷ Şule Bilir ve Duyan Dabanlı, "Ergenlik Çağındakinin Sosyal Gelişimine Aile Tutumlarının Etkisinin Araştırılması", **Aile Yazıları 3**, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1990, ss. 157-158.

davranışlarında, çocuğun bulunduğu ergenlik döneminin gereklerine uygun yeni davranışlar geliştirmesi gerekmektedir.²⁸

Diğer bir açıdan bakıldığında, ana-baba bir yandan ergenlik dönemindeki çocuğunun gelişim özelliklerine uygun davranış şekilleri geliştirip onu anlamaya çalışırken; diğer yandan da orta yetişkinlik döneminde bulunmaları nedeniyle, kendi gelişim evresindeki değişimlerini de çok yoğun bir şekilde yaşamaktadır. Ergenlik dönemindeki bireyin bu evreyi sağlıklı bir şekilde geçirmesi, ana-babasının bulunduğu gelişim evresini sağlıklı geçirmesine bağlıdır. Aksi takdirde sağlıklı toplumun, sağlıklı aileden geçtiği gerçeğine aykırı hareket edilmiş olur.

Orta yetişkinlik dönemi kırklı yaşlar ile altmışlı yaşlar arasındaki yaşam dönemini kapsar. Orta yaş olarak kabul edilen bu dönem, gençlik yılları ile yaşlılık yılları ortasındaki dönemdir.²⁹

Bu dönemde bireyin, biyolojik yapısında değişiklikler olduğu gibi vücudun iç yapısında ve genel hareketlilik düzeyinde de değişiklikler meydana gelmekte; hatta yaşama sevinci ve gelecek beklentisi de yılların etkisinde kalmaktadır. Başka bir ifade ile

²⁸ Stephen R.Covey, **Etkili Ailelerin 7 Alışkanlığı**, Çev: Selim Yeniçeri, Beyaz Yayınları, İstanbul, 1999, ss..51-54.

²⁹ Bekir Onur, **Gelişim Psikolojisi**, İmge Kitabevi, Ankara, 1995, ss. 71, 75-76, 143.

biyolojik değişikliklerin hissedilmesi, bireyin bu değişikliklere yüklediği anlam, orta yaş insanını, psikolojik yönden de etkilemektedir.³⁰

Orta yaştaki kişi, genç nesil ile yaşlı nesil arasındaki toplumun kültürel değerlerini gençlere öğretme, yaşlıların sorumluluğunu üstlenme gibi iki temel yaklaşımda bulunmaktadır.³¹

Ayrıca, orta yaş insanı karar verici konumdadır. Gençliğe örnek olan, örnek olduğu kadar onları kontrol eden, gençliğin etik ve kültürel değerlerin özümlemesinde, itici bir rol oynayan konumdadır.

Orta yaş insanının bu genel özelliklerini kısaca şöyle özetlemek mümkündür. Bu bireyler, bilgileri ve tercihleri ile özellikle genç nesile ışık tutan, örnek olan insanlardır. Bu anlamda kendilerinde varolanı, kazandıklarını çevreye yansıtmakta; kendine dönüp, kendi kendine inceleme, değerlendirme ve yaşamının muhasebesini yapma durumundadır. Bu nedenle içe bakış, duyarlılığı artmıştır. Hayata önem verir. Ölümün kaçınılmaz bir olgu olduğunu daha sık düşünür ve geriye kalan zamanda neler yapabilirim, ne kadar ömrüm kaldı düşüncesi hakimdir. Bu öz değerlendirme ve yaşanacak yıllara önem verme kişisel gelişim noktasında olduğu gibi kariyerinde ilerleme ve aile statüsü için de geçerlidir.^{32 33}

³⁰ Onur ,a.g.e., ss. 169-172.

³¹ Aydın, a.g.m., s. 137.

³² Aydın, a.g.m., s. 144.

Orta yaş dönemi, kişinin, yaşlılığını fark etmesi, kendini yeniden değerlendirmesi, yaşamın ikinci dönemine geçiş olgusuyla birlikte yaşanan karmaşıklık sonucu bir kriz halinin yaşandığı dönemdir. Orta yaş krizi olarak tanımlanan bu olgu, bireyin psikososyal gerginlik durumundan kaynaklanır. Orta yaş dönemindeki birey, toplum içinde karar verme durumunda olan bir kişi olmasına rağmen, olası stresler yaşar. Yaşlılık olgusunu çok yakından hissetmesi, sonun yaklaştığını fark etmesi, depresyon, bedensel gücün azalmaya başlaması, cinsellikle ilgili kaygılar orta yaş krizinin temel nedenleridir. Orta yaş krizini izleyen duygu ise sessiz hüznün halidir.^{34 35}

Orta yaş insanının yaşadığı en önemli yaşam olaylarından biri de çocukların eğitim, evlilik veya ayrı yaşamak için evden ayrılmasıdır. Stres ağırlıklı bir olay olarak, hane halkının boşalması ile eşler arası ilişkiler yeni boyutlar kazanır ve eşler arası ilişkilerde yeni yapılanmalar olur. Örneğin birbirlerine ilgilerinin ve dikkatlerinin artması, yeniden birbirlerini tanımaya başlamaları gibi. Çocuklar evden ayrılana kadar, çocuk ekseni üzerine kurulmuş olan dinamikler

³³ Doğan Cüceloğlu, **Savaşçı**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2001, ss. 217-244.

³⁴ Doğan Cüceloğlu, **İnsan ve Davranışı**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999, ss. 395-401.

³⁵ Onur, a.g.e., s. 78, 81.

değişmeye başlamış ve aktif ana-baba rolü sona ermiştir. Bu nedenle de bazı ailelerde bu durum, yeni çatışmaların yaşanmasına neden olur. Bu çatışmalardan, hem kendileri, hem de ergenlik çağındaki çocukları etkilenmektedir.^{36 37}

Bu da, ergen çocuğun gelişiminde olumsuzluklar yaratır. Ergen çocuk, yaşanan bu olaylara kısmen alıştığı kısmen de kendi döneminin problemleri ile meşgul olduğu için; doğal olarak kendini korur. Bu durumun getirdiği bazı olumsuzluklar vardır. Kendi problemleri ile ilgilenen yetişkin, ergen çocuğuna ilgi gösteremediği için, ergen çocuk terkedilmişlik duygusuna kapılır. Geleneksel eğitimin yoğun olarak verildiği aile kurumunun oynadığı önemli rol bir anda önemsizleşir ve bu durum, ergen çocuğun gelişimsel anlamda engellenmesiyle son bulur.³⁸

Ana-baba kendi problemleriyle uğraşırken, ergen çocuğuna karşı geliştirmesi gereken yeni davranış örüntülerinde kararsız ve tutarsız davranabilir. Bu durum ergen bireyde, yetişkin davranışlarında akılcı bir ilkenin olmadığı düşüncesi yaratabilir. Bu durumda, ana-baba otoritesi, ahlaki bir uyarı olmaktan çıkar.³⁹

³⁶ Aydın, a.g.m., s. 145.

³⁷ Cüceloğlu, **İnsan ve Davranışı**, s. 397.

³⁸ Ersanlı, a.g.m., s. 49.

³⁹ Özgüven, a.g.e., s. 279.

Geleceğimizin yetişkinleri olacak ergen bireyler, bir takım haklara sahiptirler. Bu haklara, sadece ailemizin içinde yaşayan bir fert olarak değil, aynı zamanda birey olarak ve toplumun üyesi olarak da sahiptirler. Ergen birey, pek çok ana-baba tarafından bağımlı bir aile ferdi ve yetişkin otoritesinin bir nesnesi olarak algılanmaktadır. Bu tür ana-baba için ergen, toplumun tanıdığı uygar haklardan yararlanması gereken bir birey olarak algılanmaz. Bu nedenle ergen çocuğunun gelişimine, bilinçdışı olarak karşı koyan pek çok ana-baba vardır. Bu gelişim ve sonucunda ulaşılan olgunlaşma, bu tür ana-baba açısından, çocuğun yitirilmesi demektir. Ergen birey, aile ve toplum karşısındaki görevlerinin farkına varamazsa, onu bağımlılık altında tutmak daha kolaydır. Böylece ergen birey biyolojik yaşamı bakımından yararlı fakat ruhsal ve toplumsal olgunlaşması yönünden zararlı bir bağımlılık atmosferinde tutulmuş olur. Ergen birey bu tür haklardan yoksun, kendine özgün yaşama ortamı olmayan bir atmosferde, kendine göre belki de hastalıklı sığınma alanları yaratır.^{40 41}

Ana-babalar çoğu zaman ergen bireyler hakkında nesnel davranamazlar. Kendi dünyalarında o zamana kadar edinmiş

⁴⁰ Cüceloğlu, **Savaşçı**, ss. 301-302.

⁴¹ Kurtman Ersanlı, **Benliğin Gelişimi ve Görevleri**, Eser Ofset, Samsun, 1991, ss. 25-26.

oldukları, ergenler hakkındaki önyargılar davranışlarını yönlendirir. Ergen bireyin tek amacının haz almak olduğu, bunun için yalan dahi söyleyebileceği, eğlenceden vazgeçemeyeceği, bencil olduğu, idealleri olmadığı gibi önyargılara sahiptirler. Bu tür ifadeler yetişkinlerin, ergenler karşısında ne kadar olumsuz davrandıklarını, abarttıklarını ve genelleştirdiklerini göstermektedir. Ergen bireylerin hataları olacaktır. Ancak gelişimsel model dikkate alındığında, ergenlerin mahkum edilmesinin olağan olmayacağı anlaşılmaktadır. Ana-babaların, ergen çocuklarını, bilinçdışı olarak aşağılamalarına rastlanır. Ergen bireyin ortaya koyduklarını değersiz bulmak, onun daima çocuk kalacağını ifade etmek, onu yetişkinlerle karşılaştırıp, yeteneksiz ve beceriksiz bulmak, ekonomik bağımlılığını vurgulamak gibi aşağılayıcı davranışlar, ergende gururu ve özseverliği yaraladığı gibi, yetersizlik ve yeteneksizlik duygusu yaratır. Ana-babalar, ergenlik sırasında çocuklarında ortaya çıkan değişimlere genellikle karşı çıkarlar. Onların çocukları hakkında özel bir imgeleri vardır ve çocuklarının en iyisi saydıkları bu imgeye uymasını isterler. Oysa çocuk, fiziksel ve ruhsal değişimlerle, ana-babaların bu soyut kavramından gitgide uzaklaşır. Ana-babalar bu hızlı değişimleri anlayamaz ve dolayısıyla hoşgörüle karşılayamazlar. Değişen çocuklarının kendi tarzında giyinmesini, saç biçimini değiştirmesini, sevdiği oyunları bırakıp yeni oyunları sevmesini kabul edemezler.

Yeni dostlar aramasını, yeni duygusal bağlar kurmasını benimseyemezler. Bazı ana-babalar, otoritelerini en anlamsız ayrıntılarda bile kullanırlar. Bunun nedeni, onları kızdıran değişimlerin kendisi değil, anlamıdır. Gencin her değişimi özgürlüğüne doğru bir adımdır. Ana-babasının iradesine bağlı kalmadan kendi yaşam biçimini seçebileceğinin kanıtıdır. Ana-babalar, böylece çocukları tarafından yavaş yavaş terk edildiklerini hissederler. Bu nedenle ergenin annesinin ve babasının katılığına karşı tepkisi, her zaman açık bir başkaldırı olmaz. Duyarlı ergenler değişimlerinin, ana-babalarında uyandırdığı üzüntüyü anlar ve onların karşı çıkışlarının, yansız bir despot bir yaklaşım değil, bağlılıklarının sonucu olduğunu kavrarlar. Bu koşullarda ergen yeni dileklerinde ısrar etmenin ana-babasında düş kırıklığı yaratacağını ve duygusal ilişkilerde bir kopmaya yol açacağını görür. Bu durumda kimi ergenler, kendilerine karşı acı vermekten sakınmayı başarırlar. Bu hareketsizlik de olgunlaşmayı geciktirir. ⁴²

Ana-baba ve ergen güçlüklerinin artışına ilişkin bir başka olası açıklama, orta yaşlarına girmiş olan bir çok ana-babanın, kendi kimlik bunalımlarını yaşadığı biçimindedir. Ergenlerin meslekle ilgili kararlarını verdikleri ya da vermeyi denedikleri sırada, çoğu zaman ana-babalar, kendi meslek yaşamlarını yeniden gözden geçirmekte,

⁴² Bekir Onur, **Ergenlik Psikolojisi**, Taş Kitapçılık, Ankara, 1987, ss. 252-254.

gerçekleştirdikleri ya da gerçekleştiremedikleri şeylere bakmakta ve çalışma yaşamlarının geri kalanını, bu biçimde geçirmeyi isteyip istemediklerini düşünmektedirler. Kendileri için pek az yükselme ve ekonomik ilerleme şansı gören ana-babaların, çocuklarını bekleyen olanaklara bakarak, onlara gıpta etmelerine sık sık rastlanır. Bugünün bazı gençleri, ilk tam-zamanlı işlerinde, ana-babalarının 20 yıl çalıştıktan sonra kazandığından daha fazla kazanç sağlamaktadır. Benzer biçimde, ana-babalar, özellikle babalar, çocukları bu alanı keşfetmeye başladığı sırada cinsel yaşamlarında bir düşüşe ya da kayba ilişkin, düşsel korkular duyabilmektedirler. Birçok ana-baba, kendince iyi saydığı nedenlerle, bağımlılığı olabildiğince uzun tutmaya çalışmaktadır. Böylece çatışmalar doğmaktadır. Ana-babalar ergen çocuklarının olgun davranmasını istemekte; ama yetişkin ayrıcalıklarını reddetmektedirler. Ergenler de yetişkin ayrıcalıklarını istemekte, ama yetişkin sorumluluğunu reddetmektedirler.⁴³

Ana-baba ve ergen çocuk ilişkilerinin büyük bir kısmının, ergenin ana-babaya bağımlılığı noktasında toplandığı görülmektedir. Ana-baba, ergen çocuklarının olgunlaşması ve gelişmesiyle birlikte artan bir kaygı duymaya başlarlar. Ergenin gelişimi ve olgunlaşması gelecekte ki ayrılığın bir habercisi ve hazırlayıcısı olmaktadır. Ana-

⁴³ Gander ve Gardiner, a.g.e., ss. 441-442.

babaların, çocuklarından ayrılacak veya ayrılmış olmalarından dolayı hissettikleri kaygı, ayrılık kaygısıyla ilişkilendirilebilir. Ayrılık kaygısı, ayrılık durumuna bağlı olarak hissedilen bir kaygıdır. Ana-baba, bu kaygıyı yaşamamak veya daha geç yaşamak için, ergen çocuğunun gelişimini ve olgunlaşmasını engellemek pahasına, olumsuz davranışlar geliştirebilir. Bu nedenle, ana-baba ile ergen çocuk ilişkilerinde, ayrılık kaygısının etkisini ve sonuçlarını araştırmak bir gerekliliktir.

Ayrılık Kaygısı

Her sonbahar döneminde çocuklar, sosyal bağımsızlık tecrübesi kazanmak için okula başlarlar. Bu çocukların çoğu; yeni arkadaşlıklar edinmek, yeni öğretmenleriyle tanışmak ve akademik olarak kendilerini geliştirmek konusunda heyecanlıdırlar. Fakat çocukluk ve ergenlik döneminde olan öyle bir grup vardır ki, onlar bu tip bir gelişimden ve onları ailelerinden özellikle anneden uzaklaştıracak her türlü olaylardan korku duyarlar. Bu korku onlarda ayrılık kaygısına neden olur. Ayrılık kaygısı taşıyan birçok çocuk, korku gibi bir takım duygular yaşar. Bu durumu anlamak için ilişkilerde yaşanan ayrılık kaygısının nedenlerinin tartışılması gereklidir. Çünkü, ayrılık kaygısına yol açan çok değişik faktörler vardır. Bu faktörlerin içinde çocuk veya ana-babanın hastaneye

yatması, okulun ilk günü ana-babanın çocuktan ayrılması ve hatta ana-babaların çalışması gibi durumları içermektedir. Ana-babaların çocuklarından ayrı kalmak durumunda oldukları zaman yaşanan kaygılarının, çocuklarını da kaygıya yönlendirdiği ve ana-babalarda çocuklarına bakmaya muktedir tek insan oldukları hissi yarattığı durumlar olabilmektedir. Bu durum, genellikle çocuk bakım merkezleri, anaokul ile ilköğretim okullarında problemlere neden olur. Günlük hayatta hemen hemen her zaman bireyler kayıplar ve hastalıklar yaşarlar. İster çocuk ister yetişkin olsun böyle bir durumda yaşanan duygu kederdir. Keder süreci içinde yetişkinler geri çekilme ve kendilerini soyutlama davranışını göstermeye eğilimlidirler. Acaba ana-babanın güvenine ihtiyaç duyan çocuğu bu durum nasıl etkiler? Ana-babanın, özellikle annenin, aileden uzaklaşması halinde ana-baba-çocuk bağlılığının ve ilişkisinin zarar göreceği bir durum ortaya çıkabilir. Başka bir deyişle böyle bir durum yapay korkular, yapay kaygılar, yalnızlık korkusu ve devamlı şikayetlerin vurgulanmasını ateşleyip arttırabilir. Ayrılık kaygısı çocuklarda belirgin birtakım davranışlarla kendini gösterebilir. Örneğin, ana-babalar, çocuğunun kötü bir mizaca sahip olduğunu düşündüklerinde, çocuğun ayrılık kaygısı yaşadığı ihtimalini göz ardı edebilirler. Bir grup uzman bu tip ana-babaların duygusal anlamda çocuktan uzaklaştığını, öz saygılarını ve kendilerine güvenlerini

yitirdiklerini belirlemişlerdir. Fakat keder durumunun etkisiyle ana-baba kendilerini çocuğun ihtiyaçlarına uydurmakta zorluk çeker.⁴⁴

Birçok araştırmacı ise, çocukların okula başlamakla ilgili ayrılık problemlerinin; anneden ve evden uzaklaşma kaygısı veya okulla ilgili korkularından ileri geldiğini belirtmektedirler. Ayrılık kaygısı yaşayan çocukların annelerinde, okul fobisi olan çocukların annelerine oranla dört kat daha fazla ruh sağlığı bozukluğu olduğu gözlenmiştir. Bu araştırma, ayrılık kaygısı olan çocuklarla fobik bozukluk gösterenler arasında anneye bağlı farklılıklar olduğunu ortaya koymuştur.⁴⁵

Ayrılığın doğası ve sonuçlarının çocuğa etkisi gelişimciler tarafından derinlemesine incelenmiş olsa da, sadece son zamanlarda annenin ayrılıkla ilgili tecrübeleri bilimsel araştırmalara konu olmuştur. Çünkü hem psikoanalitik hem de etnolojik gelenekler annenin çocuğuna yakınlık için duyduğu biyolojik ve psikolojik

⁴⁴ Felecia Renita Powell-Williams, "Parental Influences upon Separation Anxiety in Children", http://www.lib.umi.com/dissertations/preview_all/3067680, 2002, ss. 1-7.

⁴⁵ Martin Corinne, Cabrol S. Bouvard ve Manuel Pierre, "Anxiety and Depressive Disorders in Fathers and Mothers of Anxious School-Refusing Children", **Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry**, Vol: 38, 1999, ss. 916-922.

ihtiyacı ve bebeklerinden ayrılmaya tepkilerini yeterince değerlendirmemişlerdir.⁴⁶

Bowlby'e (1973) göre annelerin çocuklarını korumaya yönelik iç güdüsel eğilimleri, çocuktan ayrılmak, onları koruma, güvenlik ve rahatlık sağlama yeteneklerine engel olduğu zaman kaygı yaşamaktadırlar.⁴⁷ Benedek, annelerin kendi ayrılıkla ilgili kaygıları ile başa çıkmak ve bu yolla çocuğun bireyselleşmesi sürecini desteklemesi görevine işaret etmiştir. Ayrıca çalışmasında, ayrılıkla ilgili çok az ve çok fazla kaygının annenin psikolojik dengesindeki bozuklukları yansıttığını ve anne-çocuk ilişkisinin gelişimine engel olduğunu belirtmiştir.⁴⁸

Bir çalışmada, ayrılık hakkındaki genel kaygı puanları yüksek olan 3-4 aylık çocuk sahibi annelerin, çocuklarından kısa bir süre ayrı kaldıktan sonra çocukların tedirgin ve kaygılı bir şekilde davrandıkları görülmüştür. Bu anneler çocuklarını özlediklerini açıkça ifade etmişler

⁴⁶ Susan McBride ve Jay Belsky, "Characteristics, Determinants and Consequences of Maternal Separation Anxiety", **Developmental Psychology**, Vol: 24, 1988, ss. 407-414.

⁴⁷ J. Bowlby, **Separation Anxiety and Anger**, Basic Books, New York, Vol: 2, 1973, Akt.: McBride ve Belsky, a.g.m., ss. 407-414.

⁴⁸ T. Benedek, "Parenthood: Its Psychology and Psychopathology", **Motherhood and Nurturing**, E. J. Antony & T. Benedek Eds., Boston, 1970, ss. 153-166, Akt.: McBride ve Belsky, a.g.m., ss. 407-414.

veya tekrar çocuğuyla birlikte olmaktan dolayı rahatlama hissetmişlerdir. Yokluğu süresince çocuğun nasıl davrandığı konusunda bakıcıyla konuşmuşlar ve hemen çocuğu kucaklayıp sakinleştirmeye çalışmışlardır. Annenin, kendi kişisel nedenlerinden dolayı çocuğundan uzak kalacağı düşüncesine dayanan kaygı, doğuştan varolan bazı davranışları tetikleyebilir. Son zamanlarda yapılan çalışmalar, çalışan annelerin daha az istihdam bağlantılı kaygı gösterdiklerini vurgulamaktadır.⁴⁹

Gelişim ve klinik psikologları, anne-çocuk ayrılık sürecini bireyin gelişimini merkez alarak incelemişlerdir. Artık bu konunun inkar edilemez önemi anlaşıldığından, mevcut literatürdeki odak noktasının neredeyse tamamının çocuk olduğunu görülmektedir. Araştırmacılar, annenin davranışları, yaklaşımları ve duygularından söz etmektedirler. Ama anneler hakkında yapılan gözlemler rastlantısal ve elde edilen bulgulara dayalı olarak özet şeklinde ifade edilmiştir. Veriler "ayrı kalanın sadece çocuk değil her iki taraf olduğu ve de bir bireyin değil, her iki bireyinde ele alınması gerektiği " gerçeğinin altını çizmiştir. Bu da gösteriyor ki ayrılık kaygısını yaşayan hem çocuk hem de ana-baba olmasına rağmen annenin odak noktası olması çocuğun eğitiminden birinci derecede sorumlu olmasından kaynaklanıyor olabilir. Bu nedenle babayı dışarıda

⁴⁹ McBride ve Belsky, a.g.m., ss. 407-414.

bırakarak anne açısından ayrılık kaygısını inceleyen araştırmalar; çocuktan ayrılıkla ilgili kaygının, anne ve babalarda farklı dışa vurumlara ve farklı kaynaklara sahip olduğunu göstermiştir. Psikolojik teoriler, biyolojik ve etnolojik oryantasyonlar ocuk yetiştirmede annenin rolünün önceliğini vurgulamışlardır. ocuklarından ayrılan anneler, ayrılıkla ilgili daha yüksek kaygı yaşıyorlar. Çünkü ayrılık, geleneksel toplum normlarına uymamaktadır. Bu kısmi rol bağlantılı çatışma, annenin perspektifini anlamamızda önemlidir. Aile içindeki ayrılığın anlamını tam olarak kavramamız için babaların da ayrılıkla ilgili düşüncelerini anlamak önemlidir. Ve bu tür çalışmaları temel olarak yapılacak araştırmalar, babaların duygu, tutum ve düşüncelerini anlamayı sağlayacaktır. Annenin ayrılık hakkındaki görüşleri veya annenin ayrılık kaygısı karmaşık, çok boyutlu ve çok belirleyicisi olan bir yapıdadır. Bir annenin kişilik yapısı, genetik olarak belirlenen önyargıları ve kültürel geçmişinin rol bağlantılı dikteleri, onun ayrılık hakkındaki hislerini etkilemektedir. Annenin ayrılık kaygısı, ayrılık tecrübesine bağlı olarak hoş olmayan bir duygusal durum olarak tanımlanır. Kaygı, mutsuzluk ve suçluluk gösterimleriyle kanıtlanır.⁵⁰

⁵⁰ Ellen Hock, Susan McBride ve M. Therese Gnezda, "Maternal Separation Anxiety: Mother–Infant Separation from the Maternal Perspective", **Child Development**, Vol: 60, 1989, ss. 793-802.

Ayrılık kaygılarının başlangıç noktası, annenin daha önceki yaşantılarının psikolojik etkileri, çocuğun fiziksel ve duygusal güvenliğini sağlayan genetik ön yargılar ve anne rolü ile ilgili sosyokültürel korumadır. Bazı çalışmalar, annenin ayrılık kaygısının bireysel farklılıklarını birçok davranış ve tavırla ilişkilendirmişlerdir. Yakın zamanda yapılan bir çalışmada yüksek derecede ayrılık kaygısı yaşayan ve aynı zamanda kariyer hedefi olan kadınların depresif semptomlar geliştirme riskinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgular annenin ayrılık kaygısı ve depresif semptomlar ile bağlantılı olan anaç karakterin diğer yönlerini belirlenmesine ve çocuğu küçükken okul çağına geldiği süre boyunca ayrılık kaygısı kapsamındaki olası değişimlerini inceleyen araştırmaların artmasına neden olmuştur. Bağlılıkla ilgili yapılan araştırmaların çoğunda annenin reddetme ve taahhütlerini yerine getirmemeye ilgili görüşler yer almaktadır. Aşırı tedirgin annelerin, güvensiz bağlılığın ve güven hissi eksikliğinin sonucu olarak çocuklarına haddinden fazla yakınlık sağlayıp çocuğun keşfetme ihtiyacına engel oldukları görüşü ile ilgilenmişlerdir. Bu yüzden duyarsızlık her ne kadar çocuğun yakınlık ihtiyaçlarını reddetmeyi

içerse de annenin aşırı korumacılığı ve fiziksel kontak kurmada ki ısrarı da o kadar duyarsızlıktır.⁵¹

Meslek yaşantısına göre annenin duyarlılığı ve interaktif davranışları ile ilgili yeterli çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmalardan elde edilen bulgular; çalışan annelerin çocukları ile geçirecekleri zamanın daha az olmasına rağmen, çalışmayan annelerle kıyaslandıklarında çocuklarının ihtiyaçlarına en az diğerleri kadar duyarlı oldukları, çocuklarına daha fazla dikkat yönelttikleri ve çocuklarına karşı daha pozitif duygusal davranışlar sergilediklerini göstermiştir. Bununla beraber farklılıklar anne-baba-çocuk etkileşiminde oluşmuştur. Annenin çalıştığı ailelerde annenin çalışmadığı ailelere göre daha fazla interaktif davranışlar gözlemlenmiştir. Çalışan annelerin eşlerine göre daha çok interaktif olduğu ve çalışmayan annelerin ise daha az interaktif olduğu tespit edilmiştir. Bu durum bir çok araştırmacıyı, çalışan annelerin çocuklarından uzak geçen zamanlarını telafi etmeye çalıştıkları sonucuna varmaya yönlendirmiştir.⁵²

⁵¹ Ellen Hock ve Mary B. Schirtzinger, "Maternal Separation Anxiety: Its Developmental Course and Relation to Maternal Mental Health", **Child Development**, Vol: 63, 1992, ss. 93-102.

⁵² Cynthia A. Stifter, Colleen M. Coulehan ve Margaret Fish, "The Mediating Effects of Maternal Separation Anxiety and Interactive Behavior", **Child Development**, Vol: 64, 1993, ss. 1451-1460.

Küçük çocukların ana-babaları, toplumdaki değişimden kaynaklanan, artan rol talepleri gibi birçok zorlukla karşılaşmaktadırlar. Annenin de çalıştığı ailelerde, ana-babalar tek bir geleneksel rolden çoklu değişen rollere kaymaya zorlanmıştır. Geleneksel olarak, annenin birinci rolü çocuğa ilgi ve şefkat göstermek; babanın ki ise, evi geçindirecek geliri sağlamaktır. Günümüzde anneler ilgi gösterici ve gelir sağlayıcı rolleri de üstlenmişlerdir. Annenin aile içindeki rolü arttığı gibi aynı seviyede olmasa bile babalarınki de artmıştır. Babanın birinci rolü hala evi geçindirecek maddi geliri sağlamaktır. Her ne kadar anne çalışıp babanın “ilgi gösteren” rolü artsa da geleneksel roller devam etmektedir. Çocuğun doğumundan sonra iş hayatına dönmeyi planlayan annelerin dönmeyi planlamayanlara göre daha az ayrılık kaygısı duydukları tespit edilmiştir. Çalışan anneler, çalışmayanlara oranla ayrılık ve istihdam bağlantılı ayrılıkla ilgili daha az kaygı duymaktadırlar. Çalışan anne ve çalışmayan anne arasındaki ayrılık kaygısı farkı çocuğun doğumunun ilk yılından sonra daha da artar. Toplumsal beklentilerin aksine babaların çocuk bakımına daha fazla dahil olması, toplumun babaları bu yönde cesaretlendirmemesinden ötürü istenilen seviyede gerçekleşmemektedir. Babanın geleneksel “gelir sağlama” rolü onu çocuğundan ayrı kalmaya zorlamaktadır.

Dolayısıyla, babanın çocuktan ayrılma durumundaki rol çelişkilerini anne ile aynı oranda yaşamamasına neden olmaktadır. Babalar, anneler ile aynı derecede ayrılık kaygısı taşımaları da, ayrılık kaygısı dereceleri babalık rolüne etki eden birçok faktörün etkisindedir. Çocuk bakımı sorumluluğundaki artış babanın birinci "gelir sağlayıcı" rolünü "gelir sağlayıcı ve ilgi-şefkat göstericiye" çevirebilir. Bu durum, babanın ayrılık kaygısının artmasına neden olur.⁵³

Farklı teorik perspektifteki birçok araştırmacı, ana-baba-çocuk ayrılığı ile ilgili çalışmalarındaki sonuçların, yaşam sürecindeki psikososyal gelişimi anlamak için bir merkez olduğu konusunda hem fikirdirler. Mevcut ayrılık olaylarına yaklaşımlar; güven ve bağlılık kalitesi ile ilişkilidir. Ayrılık kaygısı kavramı, hayatının önemli parçalarından uzak olmanın verdiği kaygı, ani veya mevcut kaybın verdiği üzüntü ve aynı yakınlığı bulamamanın verdiği olumsuz duygu durumunu içerir. Ana-babaların çocuklarından ayrılmalarından

⁵³ Diane E. Wille, "Longitudinal Analysis of Mothers' and Fathers' Responses on the Maternal Separation Anxiety Scale", **Merrill-Palmer Quartely**, Vol: 44, No: 2, 1998, ss. 216-233.

dolayı hissettikleri kaygı “ayrılık kaygısı” ile ilişkilendirilir. Ve “ayrılık yaşantısına bağlı hoş olmayan durum” olarak tanımlanır.⁵⁴

Evden ayrılma, onlu yılların sonu ve yirmilerin ilk yıllarında başlayan aileden ayrılma temalı bir dönemdir. Aile odaklı ergen yaşamı ile yetişkin dünyasına girme arasındaki geçiş dönemidir. Genç erkek veya kız ; üniversite, evlilik veya askerlik gibi bir geçiş kurumu seçebilir ya da evde kalmayı sürdürerek çalışmaya koyulabilir.⁵⁵

Hock ve arkadaşları çalışmalarında, ana-babaların ayrılık kaygısının üç faktörlü bir yapıyla temsil edileceğini ortaya koymuşlardır. Birinci faktör ayrılık kaygısıdır. Ve bir annenin çocuğundan uzak olduğundaki durumun global boyutunu temsil eder. İkinci faktör ayrılık etkilerinin algılanmasıdır. Ve çocukta ayrılık etkisinin algılanması durumunu içerir. Üçüncü faktör istihdam bağlantılı ayrılık kaygısıdır. İş, meslek veya kariyerin ayrılık kaygısına etki durumunu içerir. Bu üç boyutlu yapı ergen olmayan çocuklu ana-babaların durumunu tatmin edici bir biçimde ifade etmektedir. Çocuklar ergen olmadıkları dönemdeyken, ana-babalar olması

⁵⁴ Ellen Hock, Mary Eberly, Suzanne Bartle- Haring, Pamela Ellwanger ve Keith F.Widaman, “Separation Anxiety in Parents of Adolescents: Theoretical Significance and Scale Development“, **Child Development**, Vol: 72, No: 1, 2001, ss. 284-298.

⁵⁵ Onur, a.g.e., s. 53.

gerektiği üzere çocuktan ayrılma konusunda özellikle de annenin çalışmasından kaynaklanan ayrılık durumunda oldukça kaygılılardır. Ancak çocuk ergenlik dönemine geldiğinde, daha önceki kaygı yerine başka kaygıları bırakmaktadır. Ve ana-baba-ergen ilişkisinde yeni ve farklı kaygılar ortaya çıkar. Çocukların ana-babalarından ayrılmaları hakkındaki araştırmalar çok sayıdadır. Fakat şimdiye kadar ana-babaların ergenlik dönemindeki çocuklarından ayrılmalarından kaynaklanan duygu durumlarını inceleyen araştırma çok azdır. Bu durum bir açıdan çok şaşırtıcıdır. Çünkü çocukların ergenliği; anne babalarının ayrılık bağlantılı problem odakları ile karşılaşacağı dönemdir. Ergenlik dönemindeki çocukların ailelerinden ayrılması anidir ve ani olmasına rağmen ayrılık, devamında belirgin bir geniş dönemi temsil eder. Bu gelişimsel geçiş döneminde ergenlik çağındakiler ilişkilerini yeniden gözden geçirme sürecine girerler. Anne babalarda bu yeniden gözden geçirmenin aktif katılımcılarıdır. Bu sebeple ana-babaların duygu, düşünce ve tutumları saptanmalıdır.⁵⁶

Ergenlerdeki ana-baba ilişkisinin kalitesini ve akranları ile aralarındaki ilişkiyi araştıran çalışmalarda, akranları ile uyumlu her iki cins ergenin ailelerini daha az destek verici ve erkek ergenlerin ailelerini daha çok kontrolcü gördükleri ortaya çıkmıştır. Araştırmalara

⁵⁶ Hock, Eberly, Bartle-Haring, Ellwanger ve Widaman, a.g.m., ss. 284-298.

göre, ana-babalarına nazaran akranlarıyla daha çok uyum içindeki ergenler aileleriyle yüksek seviyede çatışma içinde olduklarını ifade etmişlerdir.⁵⁷

Ana-baba bilinçdışı bir şekilde ergenin aile dışı bir çevreye girmesine karşı koyarlar. Değişen çocuklarının kendi stilini belirlemesini, örneğin saç modelini değiştirmesini kabullenemez, yeni arkadaşlar edinmesini benimseyemezler. Bir çok ana-baba çocuklarının artık onların çocuğu değilmiş gibi davrandığından, görüşlerine karşı geldiğinden, oysa arkadaşlarınınkini kabul ettiğinden yakınır. ⁵⁸

Bu nedenle de ana-babalar ergenlik döneminde çocuklarında görülen değişimlere genellikle karşı çıkarlar, çocuklarında ortaya çıkan bu hızlı değişimleri kabul edemez ya da anlayamaz ve dolayısı ile anlayışlı davranamazlar. Çocuklarının her değişimini özgürlüklerine doğru attığı bir adım olarak görürler. Ana-babalar böylece çocukları tarafından gitgide terk edildiklerini hissederler.

Ergenlik dönemlerindeki bireylerin ana-babaları, çocuklarının yetişkinliğe doğru ilerledikleri dönemlerde bağımsızlık, uyuşmazlık,

⁵⁷ Raymond.Montemayor, "The Relationship between Parent-Adolescent Conflict and the Amount of Time Adolescents Spend Alone and with Parents and Peers", **Child Development**, Vol: 72, 1982, ss. 1512-1519.

⁵⁸ Origlia ve Oullion, a.g.m., s. 247.

karar alma, kişisel sorumluluk, kız-erkek ilişkileri ve diğer birçok ailevi olmayan sorunlarla karşılaşır. Ana-baba-çocuk ilişkisinin doğası ergenlik dönemi sırasında değişikliğe uğradığından ana-babaların ayrılıkla ilgili kaygılarının yapısı, değişen ana-baba-çocuk ilişkisine paralel olarak farklılaşmaktadır. Bu yüzden, ergenlik dönemindeki çocukların ana-babalarının ayrılık kaygılarının yapısı önemli bir araştırma konusudur.⁵⁹

Problem

Bu araştırmanın genel amacı; ergen bireye sahip ana-babaların ayrılık kaygısı düzeylerini incelemektir.

Alt Problemler

Araştırmanın genel amacına bağlı olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Annelerin ayrılık kaygı düzeyleri, babalardan yüksek midir?
2. Ana-babaların yaşı arttıkça, ayrılık kaygı düzeyleri, yükselmekte midir?
3. Ana-babaların sahip olduğu çocuk sayısı azaldıkça, ayrılık kaygı düzeyleri yükselmekte midir?

⁵⁹ Hock, Eberly, Bartle-Haring, Ellwanger ve Widaman, a.g.m., ss. 284-298.

4. Ana-babaların öğrenim düzeyi arttıkça, ayrılık kaygı düzeyleri yükselmekte midir?

Denenceler

Araştırmanın genel ve alt amaçlarına dayalı olarak, aşağıdaki denenceler sınanmıştır.

1. Annelerin ayrılık kaygı düzeyleri, babalardan anlamlı düzeyde yüksektir.

2. Ana-babaların yaş düzeyi arttıkça, ayrılık kaygı düzeyleri yükselmektedir.

3. Ana-babaların çocuk sayısı azaldıkça, ayrılık kaygı düzeyleri yükselmektedir.

4. Ana-babaların öğrenim düzeyi arttıkça, ayrılık kaygı düzeyleri yükselmektedir.

Araştırmanın Önemi

Ana-baba ve çocuk arasındaki ilişkinin biçimi, ergenlik döneminde değişikliğe uğramaktadır. Çünkü, artık bu ilişkinin içine bağımsızlık, karar alma, kişisel sorumluluk, grup ilişkileri, kız-erkek ilişkileri ve ailevi olmayan sorunlar gibi çeşitli faktörler girmektedir.

Ana-babaların ayrılıkla ilgili olarak taşıdığı kaygının yapısı, değişen ana-baba ve çocuk ilişkisine paralel olarak değişmektedir.

Ayrılıkta kaygıya neden olan faktörlerin ve etki düzeylerinin belirlenmesi, ergen ve diğer aile üyeleri arasındaki ilişki bakımından önemli olup; ana-babalara verilecek psikolojik desteğin yönlendirilmesine de yardımcı olacaktır. Böylece ana-baba, etkin ve en uygun psikolojik yardımı alacaktır.

Ana-babanın, ergenlik dönemindeki çocuğunun gelişimi ve olgunlaşması için geliştirmesi gereken yeni davranış şekillerine, engelleyici bir faktör olabilen ayrılık kaygısı ve beraberinde getirdiği psikolojik sorunların çözülmemesi, ergen bireyin başarısız ve problemlili bir ergenlik dönemi geçirmesine neden olabilir.

Sağlıklı toplum, sağlıklı aileden geçtiği için, çocukların yetişmesinde büyük katkıları olan ana-babaların, belli dönemlerde yoğun olarak yaşadıkları kaygı düzeylerini azaltmak ve ileride ortaya çıkabilecek diğer psikolojik sorunların çözümünde de onlara yardımcı olmak, hem bölge, hem de ülkemiz açısından büyük önem taşımaktadır.

Ergen bireye sahip ana-babaların, ayrılık kaygı düzeylerinin artmasına etki eden faktörlerin ortadan kaldırılması ya da aza indirgenmesi, ana-babanın ve ergen bireyin ruh sağlığı, aile yaşantısının verimliliği, ilişkilerin iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi açısından önem arz etmektedir.

Sağlıklı bir ergenlik dönemi geçirmenin, birey ve toplum gelişimine olumlu etkileri olabileceği düşünülürse; araştırmanın önemi artmaktadır. Bu çalışmada ergen bireye sahip ana-babaların, ayrılık kaygı düzeyleri, farklı değişkenler açısından incelenmiştir.

Sayıtlılar

Bu araştırmada, aşığıdaki sayıtlılardan hareket edilmiştir;

1. Elde edilen veriler, araştırmada kullanılan Ayrılık Kaygısı Envanteri (Ana-baba Formunda) ile sınırlı, geçerli ve güvenilirlerdir.
2. Ergen bireye sahip ana-babaların, kendilerine verilen envantere, içtenlikle ve yansız olarak cevap verdikleri varsayılmıştır.
3. Bu araştırmada seçilen araştırma yöntemi, araştırmanın amacına, konusuna ve problem çözümüne uygundur.

Sınırlılıklar

Bu araştırma sonucunda elde edilen bulguların genellemesi, ancak aşığıda belirtilen sınırlılıklar içinde geçerlidir.

1. Araştırma, Amasya il merkezindeki ergenlik döneminde bireye sahip ana-babalarla sınırlıdır.

2. Ergen bireye sahip ana-babaların, ayrılık kaygı düzeylerini belirlemede, araştırmacı tarafından geliştirilen "Ayrılık Kaygısı Envanteri" nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

Tanımlar

Kaygı(Anksiyete): Bilinçdışı çatışmalara bağlı olan ve nesnesi kişi tarafından tanınmayan tehlikelere karşı yaşanan korku. Sıkıntı, kötü bir şey olacaktı gibi hoş gitmeyen duygu halidir. ^{60 61}

⁶²

Ayrılık Kaygısı (Anksiyetesi): Ana-babaların duydukları, çocuklarının ayrılma durumuna bağlı huzursuzluk ve gerginlik hissi. ⁶³

Yetişkin: Fiziksel ve psikolojik bakımdan olgunlaştığı varsayılan birey. ^{64 65}

⁶⁰ Orhan Doğan, **Davranış Bilimleri**, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas, 1999, s. 124.

⁶¹ Cüceloğlu, **İnsan ve Davranışı**, a.g.m., s. 276.

⁶² Acar Baltaş ve Zuhal Baltaş , **Stres Ve Başa Çıkma Yolları**, Remzi Kitabevi, Ankara, 2002, s. 122.

⁶³ Hock, Eberly, Bartle-Haring, Ellwanger, ve Widaman, a.g.m., s. 284-298

⁶⁴ Onur, a.g.e., s. 51

Orta Yetişkin: Gelişimin tepe noktasına ulaşmış kişilerdir. Bu dönem, kırklı yaşlar ile altmışlı yaşlar arasında ki yaşam dönemini kapsar.^{66 67}

Ergenlik: Yüzleşilmesi gereken temel görevler olarak eğitim, olgunlaşma ve beklemeyi içeren bir dönemdir.⁶⁸

Ergen: 11-20 yaş sınırları içindeki birey.⁶⁹

⁶⁵ Malcolm S. Knowles, **The Modern Practice of Adult Education from Pedagogy to Andragogy**, Follett Publishing, Chicago, 1980, ss. 24-25.

⁶⁶ Aydın, a.g.m., s. 137.

⁶⁷ Onur, a.g.e., s. 143.

⁶⁸ James Adams, **Ergenliği Anlamak**, Çev: Bekir Onur, İmge Kitabevi, Ankara, 1995, s. 15.

⁶⁹ Haluk Yavuzer, **Çocuk ve Suç**, Remzi Kitabevi, 1990, s.111.

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırma çerçevesinde; "Ayrılık Kaygısı kavramına yönelik ve Ana-babaların Ayrılık Kaygısı" ile ilgili olarak yurt dışında ve ülkemizde yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Araştırmacının yapmış olduğu literatür taraması sonucunda ve ulaşabildiği kaynaklarda daha çok annenin çocuğundan ayrıldığında yaşadığı ayrılık kaygısı ile ilgili çalışmalara rastlanmıştır.

Bu bölümde ilk önce, ergenlik dönemindeki bireylerin evden ayrıldıklarında ana-babalarının yaşadıkları ayrılık kaygısı ile ilgili araştırmalara daha sonra da annenin çocuğundan ayrıldığında yaşadığı ayrılık kaygısı ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Montemayor'un (1982) yaptığı bu araştırmada; ana-baba, ergen birey ve ergen akranları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. 64 ergen birey üzerinde telefon mülakatı yoluyla 3 gün süresince ana-baba-ergen birey çatışması ve birlikte geçirilen zamanın kullanımı konusunda gerçekleştirilen bu araştırmada elde edilen bulgulara göre;

Ergen bireylerin, anne babaları ve akranları ile eşit oranda zaman geçirdikleri; fakat bu zaman içinde farklı aktivitelerde buldukları; ana-babalarıyla daha çok iş ve göreve yönelik aktiviteleri, akranlarıyla ise, oyun aktivitelerinde buldukları görülmüştür. Kız ergenlerin, ana-babalarıyla zaman geçirmekten daha çok akranlarıyla zaman geçirdikleri; erkek ergenlerin ise ana-babalarıyla zaman geçirmektense daha çok yalnız başına zaman geçirmeyi; anneleriyle çatışma yaşayan ergenlerin ise zamanlarının büyük çoğunluğunu akranları yerine babaları ile geçirdikleri görülmüştür. Yapılan bu çalışmada erkek ergenlerin 17'si annesiyle ve 11'i babasıyla; kız ergenlerin 34'ü annesi ile ve 6'sı babasıyla çatışma yaşadığını bildirmiştir. Bu sonuç ergenlerin genelde anneleriyle büyük oranda (%75) çatışma yaşadıklarını göstermektedir. Babasıyla çatışma yaşayan ergenlerin oranı ise %25 tir. Kız ergenlerin, erkek ergenlere oranla daha fazla çatışma yaşadıkları görülmüştür (Kız ergenler anneleri ile %58,8 babaları ile %41,2 çatışma yaşamışlardır). Çoğunlukla anne-kız çatışmasının, diğer çatışmalara oranla daha kavgacı ve kırıcı olduğu da görülmüştür. Bu durum, bütün kız ergenlerin %85'inin anneleriyle olan çatışma gerçeğini de göstermektedir. Kız ergenler, babalarıyla tartışmalarındaki gerginliklerine oranla anneleriyle tartışmalarında daha gergindirler. Erkek ergenlerde bu oran anne ve baba da eşittir.

Ana-baba ve akranlarla olan etkileşim ergenlere tamamlayıcı ve sosyalleştirici tecrübeler kazandırır. Ergenler, ana-babaları ile geçirdikleri zaman süresince görevlerini yerine getirme ve sorumluluk almayı öğrenirler. Bunun tam karşıtı olarak akranlarla yapılanmamış geçirilen boş zaman, ergenlere rol alma becerilerini ve karşılıklı hareket etmeyi öğretmektedir. Cinsiyet farklılıkları, ergenlerde ana-babalarından ayrılma ve bağımsız bir kimlik geliştirmede farklı gelişimsel bir yol izlenmesini gerektiğini göstermektedir. Şöyle ki; erkek ergenlerin kendi kimlikleri rekabet ve bilgiye dayanır. Bu sebeple zamanlarının daha azını ana-babaları ile geçirmekle beraber zamanlarının çoğunu iş, okul, spor ve hobilere ayırmaktadırlar. Bunun tam karşıtı olarak kız ergenler kendi kimliklerini kişilerarası rekabete dayandırmakta, bunun içinde ana-babalarından ziyade daha kolay ve uygun olarak gördükleri akranlarla ilişkilerde bulunarak yaşantı geçirmektedirler. Bu yüzden kız ergenler ana-babaları ile geçirecekleri zamanı akranları ile geçirirler.⁷⁰

Cannetti, Bachar, Bonne, Agid, Lerer, Kaplan De-Nour ve Shalev (2000); ana-babadan ayrılığın, ana-babanın ölümüne kıyasla ergenlerin ruh sağlığı üzerinde daha olumsuz etkisi olup olmadığını

⁷⁰ Montemayor, a.g.m., ss. 1512–1519.

incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın örneklemini yaş ortalaması 16, 17 olan 844 İsraili ergen oluşturmaktadır. Örnekleme oluşturan bireylere, Kısa Semptom Envanteri (BSI), Genel Refah Programı (GWB), Ana-Baba Bağlılığı Envanteri (PBI) ve Algılanan Sosyal Destek Aile / Arkadaş Envanteri (PSS-Fam&PSS-Fr) uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgulara göre, ana-baba ayrılığını yaşamış ergenlerin daha fazla ruh sağlığı bozukluğu belirtileri olduğu, ana-babalarından daha az destek aldıkları, ana-babaları tarafından daha az ilgi gördükleri tespit edilmiştir. Ana-baba Bağlılığı (PBI) ve Algılanan Sosyal Destek Aile Envanteri(PSS-FAM) ele alındığında ayrılık yaşamış grup ile eksiksiz aile grubu arasında önemli farklar bulunmamıştır. Boşanma sebebiyle ana-babanın birisinden ayrılmak durumunda kalan ergende; her ikisinden de ayrılmak durumunda kalan ergene göre daha az ruh sağlığı bozukluğu oluştuğu; savaşta ana-babasını kaybeden ergenlerin, kazada kaybedenlere göre daha az ruh sağlığı bozukluğu yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu durum kazaları kayıp için anlamsız buldukları ve savaşta ana-babasını kaybeden ergene toplumun daha kabul edici ve adapte edici davrandıkları gerçeğini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak ana-babadan ayrılığın psikolojik etkisinin, ana-babanın

ölümüne kıyasla daha yüksek psikopatolojik risk içerdiği belirlenmiştir.⁷¹

Hock, Eberly, Bartle-Haring, Ellwanger ve Widaman (2001); 35 (otuz beş) maddelik "Ergenlik Dönemindeki Bireylerin Ana-babalarının Ayrılık Kaygısı Ölçeği" (PASAS); 6, 8, 10, 12nci sınıftaki ergenlerin ana-babalarından oluşan 686 ana-babaya uygulanmıştır. Uygulamada elde edilen veriler sonucu yapılan faktör analizinde ölçeğin iki alt boyutlu olduğu görülmüştür. Bunlar; ergenlik döneminde ki bireylerin ayrılık kaygısı (AAD) ve güvene bağlı rahatlıktır(CSBR). Bu araştırmanın iki temel amacı vardır. İlk amaç; ana-babaların ergenlik döneminde ki çocuklarından ayrılmalarındaki duygularına odaklanmaktadır. Ergen gelişiminin her evresindeki ana-baba kaygısını incelemek için, ergenliğin her evresindeki çocuklara sahip ana-babalardan bilgi toplanmış ve bu bilgiler ölçek maddelerini seçmek ve yeni ölçeğin psikometrik özelliklerini oluşturmak için birleştirilmiştir. Bu araştırmanın ikinci amacı; ana-babaların ayrılık kaygısı boyutlarının, kişilerarası yakın ilişkilerde ortaya çıkan görüşleri değerlendiren diğer psikolojik faktörlerle bağlantısını

⁷¹ Laura Cannetti, Eytan Bachor, Omer Bonne, Ofer Agid, Bernard Lerer, Atara Kaplan De-Nour ve Arie Y. Shalev, "The Impact of Parental Death Versus Separation from Parents on the Mental Health of Israel Adolescents", **Comprehensive Psychiatry**, Vol: 41, No: 5, 2000, ss. 360-368.

inceleyerek ayrılık kaygısının yeni yapısını değerlendirmektedir. Araştırmanın sonucunda; ayrılık kaygı düzeyi yüksek olan ana-babaların, çocuklarının ana-babalarına bağıllık kalitesinin düşük olduğu belirlenmiştir.⁷²

Leondari ve Kiosseoglou (2000); Yunanistan'da ki 153 üniversite öğrencisi üzerinde bağıllık ve ana-babadan ayrılık arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmanın bulgularına göre; bağıllık güvenliği ile suçtan bağımsızlık, kaygı ve ana-babaya gücenme (Çatışma bağımsızlığı) arasında pozitif bir ilişkinin olduğu, bağıllık güvenliği ile ana-babalardan duygusal, fonksiyonel ve davranışsal bağımsızlık arasında negatif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Güvensiz olarak bağlı olan öğrenciler ile karşılaştırıldığında, güvenle bağlı olan öğrencilerin özgüven ölçümlerinde daha yüksek, kaygı ve yalnızlık ölçümlerinde ise daha düşük puanlar elde ettikleri bulunmuştur.⁷³

Manicavasagar, Silave, Rapee, Waters ve Momartin (2001) çalışmalarında; ailedeki ayrılık kaygısı yaşantısının ana-baba-çocuk uyumuna etkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 54 çocuk,

⁷² Hock, Eberly, Bartle-Haring, Ellwanger ve Widaman, a.g.m., ss. 284-298.

⁷³ A.Leondari ve G.Kiosseoglou, "The Relationship of Parental Attachment and Psychological Separation to the Psychologic Functioning of Young Adults", **Journal Social Psychology**, Vol: 140, No: 4, 2000, ss. 451-464.

54 anne ve 29 baba oluşturmuştur. Elde edilen bulgulara göre, ayrılık kaygısı taşıyan ana-babaların çocukluk dönemlerinde yüksek seviyede ayrılık kaygısı taşıdıkları belirlenmiştir.⁷⁴

Breit (1982), çocuklarında ayrılık kaygısı bozukluğu olan 15 anne, çocukları davranış bozukluğu gösteren 26 anne ve çocuklarında hiçbir psikiyatrik problem olmayan 21 anne üzerinde yaptığı araştırmasında; çocukları ayrılık kaygısı belirtileri gösteren annelerin ayrılık kaygı düzeylerini incelemeyi amaçlamıştır. Bu araştırmanın sonucunda; çocuklarında ayrılık kaygısı bozukluğu olan annelerin, terk edilme, reddedilme konularında daha çok düşündükleri ve çocuklarının yanında kalmayı daha fazla istedikleri; davranış bozukluğu gösteren çocukların annelerinin ise, çocuğun bakımı konusunda daha titiz oldukları; çocuklarında hiçbir psikiyatrik problemi olmayan annelerde ise, bu tür bulgulardan hiçbirine rastlanmadığı tespit edilmiştir.⁷⁵

Armoden ve Greenberg (1987) yaptıkları araştırmada "Ana-baba ve Akran Bağlılığı" (IPPA) envanterini geliştirmek ve IPPA'nın geçerliliğini test etmeyi amaçlamışlardır. Araştırmalarının

⁷⁴ Vijaya Manicavasagar, Derrick Silove, Ronald Rapee, Felicity Waters ve Shakeh Momartin, "Parent –Child Concordance for Separation Anxiety: A Clinical Study", **Journal of Affective Disorders**, Vol: 65, 2001, ss. 81–84.

⁷⁵ M.Breit, "Separation Anxiety in Mothers of Latency-Age Fearful Children", **J.Abnormal Child Psychology**, Vol: 10, No: 1, 1982, ss. 135-144.

örneklemi, yaşları 16-20 arasında değişen 179 kolej öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgulara göre; ana-babalarına bağlılıkları kuvvetli olan ergenlerin özgüvenlerinin yüksek, aile ilişkilerinin doyurucu olduğu, ana-baba bağlılıkları zayıf olan ergenlerde gücenme duygusu ve yalnızlık ile birlikte ana-babalarından duygusal olarak kopukluk gösterdikleri tespit edilmiştir.⁷⁶

Mcbride ve Belsky (1988), annenin ayrılık kaygısı özelliklerini, belirleyicilerini ve sonuçlarını daha iyi anlayabilmek için, çocuk ve aile gelişimini daha derinlemesine inceleyen araştırmanın bir parçası olan 63 anne-çocuk örnekleriminden elde edilen bilgileri analiz eden bir araştırma yapmışlardır. Bu çalışmanın ana amacı; çocukları 3 ve 9 aylık iken Ayrılık Kaygısı Ölçeğini (MSAS) dolduran annelerden oluşan örneklemden elde edilen verilerle annenin ayrılık kaygısının karakteristiklerini, belirleyicilerini ve sonuçlarını anlamaktır. Ulaşılmaya çalışılan hedef; çocuğu 3 aylık iken ve 9 aylık iken annenin ayrılık kaygısındaki değişmeyi belirlemektir. Bu anlamda çalışan ve çalışmayan anneler için, kaygının mutlak dereceleri

⁷⁶ Gay C. Armsden ve Mark T. Greenberg, "The Inventory of Parent and Peer Attachment: Individual Differences and Their Relationship to Psychological Well-Being in Adolescence", **Journal of Youth and Adolescence**, Vol: 16, No: 5, 1987, ss. 427-454.

değişirken, ayrılık kaygısı seviyelerindeki değişmeyen bireysel farklılıkların neler olduğunun bulunması hedeflenmiştir. Bu çalışmanın ikinci amacı; kişiliği ve demografik durumu dahil olmak üzere annenin özellikleri ile çocuğun özelliklerinin ayrılık kaygısını ne ölçüde belirlediğini bulmaktır. Bu araştırmanın son amacı, çocuk–anne bağlılığının verdiği güven ile annenin ayrılık kaygısı arasındaki bağlantıyı belirleyerek, annenin ayrılık kaygısının potansiyel sonuçlarını incelemektir. Kişiliğe bağlı olarak hassasiyeti ve ego gücü ölçümleri yüksek olan annelerin daha yüksek kaygı göstermeleri beklenmiştir. Çünkü bu tür anneler çocuklarının duygularının daha çok farkında olmakla beraber çocukları konusunda olumsuzluğa daha eğilimlidir. Yapılan bu araştırmanın sonucunda;

- Çocukları 3 aylıkken kaygılı olan annelerin 6 ay sonra da kaygılı olmaya daha çok meyilli oldukları,
- Kız çocuğa sahip anneler ile erkek çocuğa sahip anneler arasında karşılaştırma yapıldığında kaygı düzeylerinde hiçbir farklılık olmadığı,
- Çalışmayan anneler için ayrılık kaygısının zaman içinde aynı seviyede kaldığı halde, çalışan annelerin ayrılık kaygısının zaman içinde azalma gösterdiği,
- Çocuk üzerinde ayrılığın etkileri hakkında annenin kaygısının zaman içinde azaldığı,

- Kız çocuğu olan annelerin istihdam bağlantılı ayrılık kaygı düzeyleri zaman içinde azaldığı halde erkek çocuğu olan annelerin ayrılık kaygı düzeylerinin arttığı,
- Neşesiz ve uyum sağlama sorunları daha fazla olan çocukların annelerinin, ayrılığın çocuk üzerindeki etkileri hakkında ki görüşleri belirtirken daha kaygılı oldukları,
- Düşük özgüvene sahip anneler ile çocuklarının ilk yaşı içerisinde çalışmayı planlamayan annelerin daha yüksek kaygıya sahip oldukları,
- Öğrenim düzeyi düşük olan annelerin daha kaygılı oldukları ve bu durumun evde çocukları ile kalmayı tercih eden anneler için de geçerli olduğu bulunmuştur.

Elde ki bulguların ışığında yapılan yorumlara göre; çocukları doğduktan sonra evde kalmayı tercih eden annelerin en yüksek ayrılık kaygısı gösterenler olduğu olgusu, annelerin evde kalmak istemelerinin bir sebebinin de ana-baba ve çalışan olarak rolleri dengelemekle ilgili kaygılar taşıdıklarını göstermiştir. Genel ayrılık kaygısının zaman içerisinde çalışan anneler de azaldığı, istihdam bağlantılı kaygının çalışan annelerde daha düşük olduğu, bu annelerin zaman içerisinde çocuklarının rutin ayrılıklarla başa çıkabildiklerini fark ettiklerini göstermiştir. Kişilik özellikleri ile başkalarını kolay etkileyebilen kadınların daha çok genel ayrılık

kaygısı yaşadıkları ve bunun nedeninin de çocukların duygularına karşı daha hassas ve daha empatik olmalarıdır. Ayrıca düşük öz güvenin daha yüksek ayrılık kaygısına neden olduğu, annelikteki güven eksikliğinin çocuktan ayrılmakla ilgili kaygılarını arttıracakları veya öz güveni yüksek annelerin daha savunmacı olabilecekleri anlamına gelebilir. Çocukları 3 aylık olan annelerin 9 aylık olanlara göre daha yüksek kaygı göstermesi; annenin, çocuğun ilk yılında ayrılığa bağlı risklerin daha yüksek olduğu hakkında düşüncelerinden kaynaklanmaktadır. Erkek çocuğu olan annelerin istihdam bağlantılı ayrılık kaygısı düzeyleri kız çocuğu olanlara göre daha yüksek olması, erkek çocukların bebek bakıcılığı ile ilgili zayıflıklarının daha fazla olmasıyla ilgilidir. Bu araştırmanın sonucunda; annenin ayrılık kaygısını pek çok faktörün belirlediği, annenin ve çocuğun karakteristiği, annenin istihdam durumu annenin çocuklarından ayrıldıklarında yaşadıkları kaygının seviyesine ve doğasına etki ettiği bulunmuştur.⁷⁷

Pitzer ve Hock (1989);annelerin çocuklarından ayrılmalarından kaynaklanan kaygıya, doğum sırasının etkisini, 40 çalışan annenin birinci ve ikinci çocuğundan ayrıldığında yaşadıkları kaygılarının tutarlılığını araştırmışlardır. Araştırma bu anneler üzerinde, ilk bebekleri ve ikinci bebekleri 7 aylık iken yapılmıştır. Araştırmada,

⁷⁷ McBride ve Belsky, a.g.m., ss. 407-414.

Mülakat Tabanlı Oranlı Ölçeği (IBRS) ve Annenin Ayrılık Kaygısı Ölçeği (MSAS) kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçları; annelerin benzer yaşlardaki ilk doğmuş bebeklerine oranla ikinci doğmuş çocuklarından ayrıldıklarında daha az suçluluk ve daha az kaygı hissettiklerini göstermiştir.⁷⁸

Hock, McBride ve Gnezda (1989), annenin bakış açısından anne-çocuk ayrılığını araştıran iki çalışma yapmışlardır. İlk çalışmada; "Annenin Ayrılık Kaygısı Ölçeğini" (MSAS) 620 anneye, çocukları doğduktan hemen sonra ve 3 ay sonra uygulayarak geliştirmişlerdir. Yapılan geçerlilik ve güvenirlik çalışmalarında ölçeğin güvenilir ve geçerli olduğu bulunmuştur. Ölçek üzerinde yapılan faktör analizi sonucunda üç alt ölçekten oluştuğu, bunların sırası ile (1) Annenin ayrılık kaygısı, (2) Ayrılığın çocuk üzerinde etkisinin algılanması, (3) İstihdam bağlantılı ayrılık düşünceleri olduğu bulunmuştur. Yapılan ikinci çalışma da ise; geliştirilen "Annenin Ayrılık Kaygısı Ölçeği (MSAS)" ve diğer metotlar kullanılarak uygulama yapılmıştır. Kullanılan diğer metotlar mülakatlar, duygu-durum formu (Ayrılık Durumunda) ve de

⁷⁸ Martha Pitzer ve Ellen Hock, "Employed Mothers' Concerns about Separation from the First-and Second-Born Child", *Research in Nursing and Health*, Vol: 12, 1989, ss. 123-128.

laboratuvar ortamında annenin ayrılık ve tekrar bir araya gelme sırasındaki davranışlarını temel alan gözlemsel formdur. İkinci çalışmanın sonucunda ayrılık kaygısı yüksek olan annelerin, "Annenin Ayrılık Kaygısı Ölçeği" (MSAS)'n de yüksek puanlar aldıkları görülmüştür. Yapılan faktör analizi sonucunda elde edilen Annenin Ayrılık Kaygısı alt ölçeği; annenin ayrılık durumunda veya ayrılacağını bildiği durumda yaşadığı suçluluk duygularını içeren 21 maddeden oluşmaktadır. İkinci alt ölçek, çocuktaki ayrılık etkilerinin algılanması; çocuğunun bakıcıya adapte olabilme ve ondan fayda görme yeteneği hakkında annenin yaklaşımları ve duygularını içeren 7 maddeden oluşmaktadır. Üçüncü alt ölçek ise istihdam bağlantılı ayrılık kaygısı; istihdam ve iş bağlantılı ayrılıklar hakkında annenin görüşlerini belirleyen 7 maddeden oluşmaktadır. Ayrılık kaygısı ile ilgili yapılan bu araştırmanın sonucunda annelerin %25'i (N=9) düşük ayrılık kaygısı yaşadığı ve bu annelerin genellikle çocuklarından ayrılmak ve mülakata devam etmek konusunda çok düşünceli ve kaygılı olmadıkları görülmüştür. Çocuğu rahat ettirmek için daha az zaman harcamışlar, çocuk ve bakıcısıyla daha az iletişim kurmuşlardır. Annelerin %53'ü (N=19) ortalama bir ayrılık kaygısı göstermişlerdir. Bu anneler çocuklarından ayrılma durumunun farkında oldukları ancak ayrılık öncesi gerekli hazırlıkları yaptıkları için rahat oldukları görüntüsü çizmişlerdir. Bu anneler çocuğu rahat

ettirmeye çalışmışlar, bakıcıya tavsiyelerde bulunmuşlar ve çocukla sözlü iletişim kurmuşlardır. Annelerin, %22'si (N=8) yüksek ayrılık kaygısı yaşadığı, soruları, ifadeleri ve fiziksel tavırlarıyla bebeğin rahatıyla ilgili aşırı düşünceli oldukları bulunmuştur. Ayrılıkla ilgili yapılan araştırmanın devamında yeniden birleşmede annelerin %17'sinin (N=6) kaygı seviyesinin düşük olduğu görülmüş, görsel ve sözlü olarak bebekleriyle ilgilenmemişlerdir. Ve bakıcısıyla çocukla ilgisi olmayan konular hakkında konuşmuşlardır. Annelerin %72'sinin (N=26) ayrılık kaygısı düzeyinin orta düzeyde olduğu ve çocuklarını olumlu bir biçimde karşıladıkları, bakıcı ile yokluğu sırasında bebeğin davranışları hakkında konuştukları görülmüştür. Annelerin %11'inin (N=4) ayrılık kaygısı düzeylerinin yüksek olduğu, sanki çocuk sıkıntıda imiş gibi onu sakinleştirmeye çalıştıkları ve bakıcıyı çocuğun davranışlarıyla ilgili soru yağmuruna tuttukları görülmüştür. Yapılan ayrılık ve yeniden birleşme konusundaki araştırmada, iki ayrı uç noktada davranışlar olmadığı ve bu çalışmadaki tanımlayıcı veriler, annelerin ayrılık kaygısının onların psikolojisinde önemli bir konu olduğu ve şiddeti açısından çok geniş bireysel farklılıklar olduğunu göstermiştir.⁷⁹

⁷⁹ Hock, Mcbride ve Gnezda, a.g.m., ss. 793-802.

Collins ve Read, (1990) yetişkin bağıllığını incelemek için üç çalışmayı içeren araştırma yapmışlardır. İlk çalışmaların da, bağıllık stili boyutlarını ölçmek için 18 maddeli bir ölçek geliştirmişlerdir. İkinci çalışmaların da, bu bağıllık boyutları ile kişinin çalışma modelleri arasındaki ilişki incelenmiş ve üçüncü çalışmaların da ise, devam eden flört ilişkilerinde bağıllık stili boyutlarının rolü üç açıdan incelenmiştir. Kadınlar için, ilişki kalitesini en iyi belirleyen partnerlerinin yakınlıktaki rahatlığının derecesi iken; erkekler içinde partnerlerinin terk edilmek ve sevilmemek hakkındaki tedirginliklerinin derecesidir. Bir kişinin yetişkinlik dönemindeki yakın ilişkilerinin doğası ve kalitesi, çocukluk dönemindeki çocuk-ana-baba ilişkilerinden etkilenerek oluşur. Yakınlıkta rahat olan ve başkalarına güvenebilen bireylerin kendilerine değer verme duyguları, sosyal güvenleri daha yüksektir. Yüksek kaygısı olan bireyler daha düşük kişisel değer ve öz güvene sahiptir. Yakınlık kurmada rahat olan ve ihtiyacı olduğunda başkalarını hisseden bireyler; genelde güvenen ve insanlara inanmaya daha meyilli, inançları için mücadeleye hevesli hayatlarındaki sonuçları kontrol edebilen ve davranışlarını duruma ve zamana göre adapte edebilen kişilerdir. Kaygı düzeyleri yüksek olan bireyler; sosyal baskıdan etkilenmeye meyilli ve insan doğasının karışık ve anlaşılması zor olduğuna inanan kişilerdir. Bu yüzden daha güvenli bağıllık stiline sahip olanlar, sosyal yaşam hakkında ve insan

doğası hakkında daha pozitif bakış açısına sahiptirler. Yakınlık puanı yüksek olan bireyler romantik aşka yatkın, kaygı puanı yüksek olanlar ise bağımlı aşka yatkındırlar. Babalarını sıcak ve karşılık verici bulan bayanlar; başkalarına güvenebileceğini düşünen ve yakınlık kurmada rahat olan erkeklerle birlikte olmaya meyillidirler. Diğer taraftan babalarını soğuk ve mesafeli veya tutarsız olarak gören bayanlar, o tür erkeklerden uzak durmaktadırlar. Annelerini soğuk ve tutarsız olarak niteleyen erkekler, tedirgin kadınlarla flört etmeye meyillidirler.

80

Hock ve Schirtzinger (1992), yaptıkları araştırmada yüksek ve düşük ayrılık kaygılı 87 annenin, çocukları 8 aylık, 3,5 ve 6 yaşındayken psikolojik durumlarında ki potansiyel farklılıklar arasında ki ilişkilere bakmışlardır. Annenin ayrılık kaygısı hem çocuğun duygusal gelişimine hem de annenin ruh sağlığına etki etmekte, bu nedenle çalışmada, annenin ayrılık kaygısının psikolojik özellikleri ve bireysel farklılıkları arasındaki olası ilişkileri ele alınmıştır. Araştırmanın birinci amacı, 6 yaşındaki çocukların annelerindeki ayrılık kaygısı ve depresif semptomlar arasındaki ilişkinin derecesini

⁸⁰ Nancy L. Collins ve Stephen J. Read, "Adult Attachment, Working Models and Relationship Quality in Dating Couples", **Journal of Personality and Social Psychology**, Vol: 58, 1990, ss. 644-663.

belirlemek ve bu ilişkiyi çocuk daha küçükken edinilen verilerle karşılaştırmaktır. İkinci amaç, 6 yaşındaki çocukların annelerinin psikolojik tutumlarıyla ayrılık kaygısının bağlantılı olduğunu anlamak için anaç kişiliğin spesifik yönlerini belirlemektir.

Yüksek ayrılık kaygısına sahip olan anneler, düşük ayrılık kaygısına sahip annelere göre daha kötü anne olduklarını ve çocuk sahibi olduklarından beri daha kötü bir eş olduklarını ve özgüvenlerinin azaldığını düşünmüşlerdir. 6 yaşındaki çocukların annelerinden yüksek ayrılık kaygısı olanların daha yüksek derecede depresif semptomlara meyilli oldukları, stres ile baş etmekte zorlandıkları, kendi ifadelerinin daha negatif olduğunu ve daha çok geleneksel cinsiyet-rolü beklentileri gösterdiklerini ifade etmişlerdir. Bu bağlantı, çocuklar 8 aylık ve 3,5 yaşındayken görülmemiştir. Bu çalışma ile; annenin özerk ben duygusunun göreceli eksikliği veya hissedilen güvenin olmaması, depresif semptomlar ile aylık kaygısı arasındaki bağlantıyı kurduğu tahmin edilmiştir. Araştırmanın sonucunda; annelerin ayrılık kaygısı düzeyinin, çocukları 6 yaşına ulaştığında belirgin bir azalma gösterdiği belirlenmiştir.⁸¹

Stifter ,Coulehan ve Fish (1993) yaptıkları bu araştırmada, annenin istihdamı ve ayrılık kaygısının, annenin interaktif davranışları ile çocuğun bağlılığı üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Araştırmanın

⁸¹ Hock ve Schirtzinger, a.g.m., ss. 93-102.

örneklerini 73 anne-çocuk eşlemesi oluşturmaktadır. Yüksek ayrılık kaygısı olan çalışan annelerin daha az kaygılı olan annelere göre, çocuklarına daha yakın oldukları gözlenmiştir. Bu durum 10 aylık çocuğa sahip anneler için geçerlidir. Bu sonuç, çocuk bağıllık davranışı göstermeye başladığı zamandaki ayrılık hakkında annenin artan kaygı ve mutsuzluk duygularını yansıtmaktadır. Bu tür duygular, onun interaktif tarzını da etkileyebilmektedir. Yüksek ayrılık kaygısı taşıyan çalışan annelerin çocuklarının kaçınan bağıllık geliştirmelerinin daha olası olduğu tespit edilmiştir.⁸²

Chabrol, Fouraste, Moron, ve Zorzano (1995), 13 yaşında olan, okula gitmeyi ve annesinden ayrılmayı reddeden ayrılık kaygısı bozukluğu olan bir çocuk üzerinde vaka çalışması yapmışlardır. Bu araştırmanın amacı, ayrılık kaygısı bozukluğu olan çocukların babası ile hastanede tedavi edilmesinin etkinliğini incelemektir. Tedavi, çocuğu babası ile hastaneye yatırmak ve kademeli olarak bağımsızlığını geri kazandırmaktan oluşmaktadır. Babanın rolü yardımcı terapistliktir. Ayrılığa dereceli olarak maruz kalma hakkında ana terapi kararları, daha sonra onları çocuğa aktaran baba ile tartışıldıktan sonra alınmıştır. Bu yapıcı müdahaleler, babanın

⁸² Stifter, Coulehan ve Fish, a.g.m., ss. 1451-1460.

kontrolünün yeniden kurulmasını ve yeniden kurulan baba kontrolü çocuğun kaygısını yatıştırmaya yardımcı olmasını sağlamıştır.⁸³

Hock ve Lutz (1998); ayrılık kaygısının kaynaklarını, ana-babaların ilk doğan çocuklarından ayrı kalma kaygısının önemini ve yönünü araştırmayı amaçlamışlardır. Ana-babalığın ilk iki yıllık dönemindeki ayrılık kaygısı seviyelerinin cinsiyet farklılıkları etkileri ile ilişkisi bulunmadığı halde; depresyon analizleri, erkekler ve kadınlar için ayrılık kaygısı ile psikolojik ve içeriksel değişkenler arasında farklı ilişkilerin olduğunu göstermiştir. Erkeklerin ayrılık kaygısı sadece öz eleştiri ve eşlerinin ayrılık kaygıları ile ilgili iken, kadınların ayrılık kaygısı; kişilik özellikleri (bağımsızlık ve öz eleştiri), rol-bağlantılı görüşler, eşlerinin ayrılıkla ilgili kaygıları ve çocukların sağlık karakteristikleri ile ilgili olduğu bulunmuştur.⁸⁴

Wille ve Diane (1998); anne ve babanın ayrılık kaygısı tepkilerini çocuğun ilk 18 ayında incelemişlerdir. 70 anne ve baba çocukları 6 ve 18 aylıkken araştırmanın örneklemini oluşturmuşlardır. Elde edilen sonuçlara göre; babanın çocuk bakımı sorumluluğunun,

⁸³ H. Chabrol, R. Fouraste, P. Moron ve M. Zorzano, "Father-Child Hospitalization in the Separation Anxiety", **Actas Luso Esp Neurol Psiquiatr Cienc Afines**, Vol: 23, No: 4, 1995, ss. 223-226.

⁸⁴ Ellen Hock ve Wilma J. Lutz, "Psychological Meaning of Separation Anxiety in Mothers and Fathers", **Journal of Family Psychology**, Vol: 12, No: 1, 1998, ss. 41-55.

annenin kaygı düzeyi üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Babanın ilgi ve şefkati arttıkça annenin kaygı düzeyi azalmıştır. Annenin çalışma saatleri arttıkça babanın kendi istihdam kaynaklı ayrılık kaygıları da artış göstermiştir.⁸⁵

Martin, Cabrol, Bouvard, Lepine ve Mouren–Simeoni (1999) yaptıkları bu araştırma ile okula gitmeyi reddeden 51 çocuğun, anne ve babalarındaki kaygı ve depresif bozukluklarını incelemeyi ve ayrılık kaygısı bozukluğu yaşamamasından dolayı okula gitmeyi reddeden çocuklar ile okul fobisinden dolayı okulu reddeden çocukların aile içindeki farklılıklarının varlığını test etmeyi amaçlamışlardır. Bu araştırmanın bulgularına göre; fobik kaygısı sebebi ile okula gitmeyi reddeden çocukların anne babalarında basit ve/veya sosyal fobinin yaygın olduğu; ayrılık kaygısı bozukluğu sebebi ile okula gitmeyi reddeden çocukların anne ve babalarında panik bozukluk ve/veya agorafobi'nin yaygın olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak kaygı sebebi ile okula gitmeyi reddeden çocukların anne ve babalarındaki kaygı ve depresif bozukluğun yaygın olduğu tespit edilmiştir.⁸⁶

⁸⁵ Wille, a.g.m., ss. 216-233.

⁸⁶ Corinne, Bouvard, Pierre, a.g.m., ss. 916-922.

Powell-Williams (2002) yaptığı bu araştırma ile ana-babaların ve çocukların kaygı düzeylerindeki farklılıkları ölçmeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın örneklemini 34 çocuk ve 31 anne-baba oluşturmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre, ana-babaların yaşlarının; çocukların kaygı dereceleri üstünde belirgin etkiye sahip olduğu görülmüştür.⁸⁷

Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Araştırmacının yapmış olduğu literatür taraması sonucunda ve ulaşabildiği kaynaklarda ana-babaların ergen çocuklarından ayrılmalarından kaynaklanan ayrılık kaygısı ile ilgili araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle burada sadece ana-babaların çocuklarından ayrılmalarından kaynaklanan ayrılık kaygısı ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

Türkbay (1999), yapmış olduğu çalışmasında, "ayrılık kaygısı bozukluğu" olan çocuklardaki psikolojik, ailesel, ve sosyal etmenleri incelemeyi ve normal çocuklarla karşılaştırmayı amaçlamıştır. Araştırmasının örneklemini, Gülhane Askeri Tıp Akademisi ve Askeri Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı ile Hacettepe Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalına anneleri tarafından getirilen ve DSM-IV tanı

⁸⁷ Powell-Williams, a.g.m., 2002, ss. 1-7.

ölçütlerine göre "ayrılık kaygısı bozukluğu " tanısı konan 6-12 yaş grubu 40 çocuk (18 erkek, 22 kız) oluşturmuştur. Kontrol grubu olarak aynı hastahaneye çeşitli sebeplerle gelen, "ayrılık kaygısı bozukluğu" ve okul reddi hikayesi olmayan 30 çocuk (14kız,16 erkek) seçilmiştir. Araştırmada, Yarı Yapılandırılmış Klinik Görüşme Formu, Ayrılık Kaygısı Bozukluğu Tanı Ölçeği, 4-18 Yaş Çocuk ve Ergenler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği ve Eysenck Kişilik Envanteri kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; ayrılık kaygısı bozukluğu olan çocukların ailelerinin çocuk ve ergen ruh sağlığı bölümlerine en sık başvuru nedeni okul reddidir. (%75) Ayrılık kaygısı bozukluğu olan erkek çocuklarda okul reddi olan kız çocuklarına oranla daha siktir. Ayrılık kaygısı bozukluğu olan çocukların annelerinin bedensel yakınmalarını çocuklarına aktarması ve bunları bazı koşullarda yaptırım olarak kullanması annelerin yaklaşık yarısında bulunmuştur. Araştırma grubundaki çocukların; sosyal içe dönüklük, kaygı, içe yönelim ve toplam sorun puanları yüksek bulunmuştur. Ayrılık kaygısı bozukluğu olan çocukların annelerine uygulanan "Eysenck Kişilik Envanterinin" sonuçlarına göre, kişiliğin psikotiklik ve nevrotiklik boyutlarının puanları yüksek bulunmuştur. Ayrılık kaygısı bozukluğu olan çocukların normal çocuklara göre daha sık ruhsal sorunları

olduğunu ve annelerin nevrotik kişilik özellikleri taşıdığını göstermiştir.⁸⁸

Akman (1987) Ankara'da ki bazı anaokullarının 3-4 yaşlarında ki öğrencilerinin oluşturduğu bir grubu örneklem olarak aldığı çalışmada, güdümsüz (serbest oyun) ve güdümlü (yapılanmış oyun ve model alma) olarak hazırlanmış değişik ortamlardan hangisinin çocukların ayrılık kaygısını gidermekte daha elverişli olacağını tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu araştırmada, serbest oyun, yapılanmış oyun ve model alma tekniklerinin, anaokuluna yeni başlayan çocukların gösterdikleri ayrılık kaygısının azaltılmasında etkili olduğu görülmüş ancak, bu tekniklerden herhangi birinin bir diğerine oranla ayrılık kaygısının azaltılmasında farklı bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır.⁸⁹

⁸⁸ Tümer Türkbay, "Ayrılık Kaygısı Bozukluğunda Psikolojik, Ailesel ve Sosyal Etmelerin Araştırılması", **Uzmanlık Tezi**, Gülhane Askeri Tıp Akademisi Askeri Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Ankara, 1999, ss. 36, 37, 52-59.

⁸⁹ Yasemin Akman, "Anaokulu Çocuklarında Görülen Ayrılık Kaygısının Giderilmesinde Farklı Oyun Tekniklerinin Etkisi", **Doktora Tezi**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, Ankara, 1987, ss. 12-13, 129-134.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölüm, araştırmanın niteliği, evren, örneklem, veri toplama aracı ve özellikleri, toplanan verilerin analizi, analizde uygulanan istatistiksel yöntemler hakkında bilgi vermektedir. Bu araştırma ergenlik dönemindeki bireylerin ana-babalarının ayrılık kaygı düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan survey tipinde betimsel bir çalışmadır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini, 2003 yılında Amasya İli Merkezinde ikamet etmekte olan, ergenlik dönemindeki bireylerin ana-babalarından oluşmaktadır. Örneklemi ise, Amasya İli Merkezi sınırları içinde ikamet eden ergenlik dönemindeki bireylerin ana-babalarından, random yöntemiyle seçilen 500 ana-baba oluşturmaktadır. Ana-babaların % 36.2 (181)'i anne ,% 63.8 (319)'i babadır. Ana-babaların %10,2 (51)'i okuryazar (Okuryazar olmayan sayısı çok az olduğu için okuryazar öğrenim seviyesine dahil edilmiştir), % 44,6 (223)'i ilkokul, %18,2 (91) ortaokul, % 21,2 (106)'i lise, %5,8 'i (29) üniversite (Yüksekokul ve diğer sayısı çok az olduğu için üniversite öğrenim düzeyine dahil edilmişlerdir) öğrenim düzeyindedirler.

Bilgi Toplama Araçları

Bu araştırmada, bilgi toplamak için araştırmacı tarafından geliştirilen Ayrılık Kaygısı Envanteri (Ana-baba formunda) ile kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

Ayrılık Kaygısı Envanteri

Araştırmada kullanılan Ayrılık Kaygısı Envanteri, 6 aşamada geliştirilmiştir.

İlk aşama da Amerika'da geliştirilen ergenlik dönemindeki bireylerin ana-babalarının ayrılık kaygısını ölçmeye yönelik 2 alt boyuttan (Evden Ayrılma ve Güvene Bağlı Rahatlık) ve 35 maddeden oluşan, "Separation Anxiety in Parents of Adolescents: Theoretical Significance and Scale Development"⁹⁰ envanteri ile DSM III-R'a göre şekillenmiş anne tarafından okul çağı çocuğu için doldurulan 21 soruluk Ayrılık Anksiyetesi Görüşme Formu (Separation Anxiety Disorder, SAD) incelenmiş, inceleme sonunda uygun olan maddeler alınmıştır.

İkinci aşama da;

Bu bilgiler ışığında, "Ayrılık kaygısı" tanımlanarak, 80 anne babaya ve 70 ergene ayrılık durumunda ki tutumlarının (duygu, düşünce ve davranışları) neler olduğu sorularak bu soruya verilen

⁹⁰ Hock, Eberly, Bartle-Haring, Ellwanger ve Widaman, a.g.m., ss. 284-298.

cevaplar kendi içinde gruplanıp düzenlenerek 106 maddelik bir liste oluşturulmuştur.

Üçüncü aşama da;

Bu 106 maddelik liste 141 kişilik bir ana-baba grubuna uygulanarak, ifadelerin () Ölçüyor, () Biraz Ölçüyor, () Ölçmüyor şeklinde değerlendirilmesi istenmiştir. Ana-babaların değerlendirmeleri ışığında ifadelerde yapılan değişiklik ve eklemelerle 60 maddelik bir taslak form oluşturulmuştur.

Dördüncü aşama da;

Elde edilen 60 maddelik liste tekrar () Ölçüyor, () Biraz Ölçüyor, () Ölçmüyor şeklinde derecelendirilerek on kişilik uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan maddelerin, ergenlik döneminde ki bireylerin ana-babalarının ayrılık kaygısını ölçüp ölçmediği konusundaki görüşleri doğrultusunda madde sayısı 55'e düşürülmüştür. Ayrıca, uzmanların önerileri doğrultusunda da maddelerin ifadelerinde değişiklikler yapılmıştır.

Beşinci aşama da;

55 maddeden oluşan bu form 150 kişilik ergenlik dönemindeki bireye sahip olan ana-baba grubuna () Hiç Uygun Değil, () Biraz Uygun, () Kararsızım, () Oldukça Uygun, () Tamamen Uygun şeklinde derecelendirilerek tekrar uygulanmıştır. Yapılan madde

analizi sonunda korelasyon katsayısı .30 un altında kalan maddeler elenerek 47 maddelik bir form elde edilmiştir.

Son aşamada 47 maddelik envanter 1 ile 5 arasında derecelendirilerek likert tipi bir ölçek hazırlanmıştır. Ölçeğin geçerlilik ve güvenirlik çalışması 150 kişilik bir grupta gerçekleştirilmiştir. Geçerlilik çalışmasında benzer ölçekler geçerliliğine ve faktör analizine bakılmıştır. Güvenirlik için test tekrar test, test yarılama ve Cronbach Alfa katsayısı hesaplanmıştır.

Ayrılık Kaygısı Envanterinin Geçerliliği

Benzer ölçekler geçerliliği için "Ayrılık Kaygısı Envanterinden" alınan puanlar ve paralel formlardan alınan puanlar arasındaki ilişki, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile hesaplanarak bulunmuştur. Ölçeğin benzer ölçekler geçerliliğinde "Durumluk–Sürekli Kaygı Envanteri" eşdeğer form olarak kullanılmıştır.^{91 92}

Durumluk Kaygı Envanteri ile Ayrılık Kaygısı Envanteri arasındaki korelasyon katsayısı .29 ($P<.001$), Sürekli Kaygı

⁹¹ Necla Öner, Ayhan Le Compte, **Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1982, s. 20.

⁹² Necla Öner, **Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testler**, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, 1997, ss. 370-371.

Envanteri ile Ayrılık Kaygısı Envanteri arasında .40 ($P<.001$) olarak bulunmuştur.

“Ayrılık Kaygısı Envanterinin” faktör yapısını inceleyebilmek ve alt boyutlarını belirleyebilmek amacıyla varimax dik döndürme tekniği ile birlikte uygulanan Temel Bileşenler Analizi sonucuna göre, ölçeğin tek boyutlu olduğu belirlenmiştir.

Ayrılık Kaygısı Envanterinin Güvenirliği

Ölçeğin iç tutarlılık güvenirliliği için Cronbach Alfa Katsayısı hesaplanmıştır. 47 maddelik ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alfa) .91 bulunmuştur.

Test yarılama yöntemi ile elde edilen güvenirlilik katsayısı ise, .71, test tekrar test yöntemi ile elde edilen güvenirlilik katsayısı ise, .38 ($P<0.001$) olarak bulunmuştur. Bu bulgular ölçeğimizin geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

Ayrılık Kaygısı Envanterinin Puanlanması

Ayrılık Kaygısı Envanteri 5’li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğe 1 ile 5 arasında değişen puanlar verilir. Bu ölçekten alınabilecek en düşük puan 47, en yüksek puan ise 235 dir. Ölçekten alınan toplam puanların yüksekliği, ana-babaların ayrılık kaygı düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, ergenlik dönemindeki ergen bireylerin ana-babalarının kişisel nitelikleri ile ilgili bilgi toplamak amacıyla, araştırmada bağımsız değişkenler olan; anne/baba olma durumu, yaş, çocuk sayısı, öğrenim düzeyi hakkında bilgi toplayan sorulardan oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması aşamasında Ayrılık Kaygısı Envanteri ve Kişisel Bilgi Formu birlikte verilmiştir. Formun doldurulmasına başlamadan önce, araştırmanın amacı hakkında kısa bir bilgi verilmiş, daha sonra da yanıtlanmanın nasıl yapılması gerektiği açıklanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın temel bağımlı değişkeni ayrılık kaygı düzeyidir. Bağımsız değişkenler ise; anne/baba olma durumu, yaş, çocuk sayısı, öğrenim düzeyidir.

Ergenlik dönemindeki bireylerin ana-babalarının Ayrılık Kaygı Envanterinden aldığı puanlar ve değişkenler üzerinde t-Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanmıştır. F değerinin önemli bulunduğu durumlarda farkın kaynağını saptamak maksadıyla Fisher'in Least

Significant Difference (LSD) Testi uygulanmıştır. Fisher'in geliştirmiş olduğu LSD Testi; en küçük önemli fark kontrolü (Least Significant Difference) testidir.⁹³

Analizler, bilgisayarda SPSS (10.0) paket programı kullanılarak yapılmıştır. Tüm analizlerde önemlilik düzeyi .05 olarak alınmıştır.

⁹³ Selim Hovardaoğlu, **Davranış Bilimleri İçin İstatistik**, Hatipoğlu Yayınları, Ankara, 1994, ss. 127-129.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde denencelerle ilgili bulgular sıralanmıştır. Denencelerin incelenmesinde maddelere göre dağılımlar yerine, her ana-baba için Ayrılık Kaygısı Envanterinden hesaplanan toplam puanların ortalamaları ele alınmış; denencelere göre gerekli karşılaştırmalar yapılarak, ikili karşılaştırmalarda t-testi, ikiden fazla olanlarda ise, Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanarak farkların önemli olup olmadığı incelenmiştir.

Denence-1: "Annelerin ayrılık kaygı düzeyleri, babalardan anlamlı düzeyde yüksektir."

Ana-babaların ayrılık kaygı düzeylerinin anne ve baba olma durumuna göre gruplar arasında fark olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan t-testi ile ilgili veriler Tablo-1'de verilmiştir.

Tablo-1 Ana Ve Baba Olma Durumuna Göre Ana-Babaların Ayrılık Kaygı Düzeylerine İlişkin t-testi Sonuçları

Ana-Baba	N	\bar{X}	SS	t	Farkın Önemi
Ana	181	138,5414	36,6440	2,355	Önemli
Baba	319	130,3135	38,0503		

*P<.05

Tablo-1 incelendiğinde, ana ve baba olma durumu ile ana-babaların ayrılık kaygı düzeyleri arasında önemli bir fark olduğu görülmektedir. Bu bulguya göre; annelerin ayrılık kaygı düzeyleri, babalardan daha yüksektir. Bu sonuca göre araştırmanın 1.denencesi doğrulanmaktadır.

Denence-2: “Ana-babaların yaş düzeyi arttıkça ayrılık kaygı düzeyleri yükselmektedir.”

Ana-babaların ayrılık kaygı düzeylerinin, yaş düzeylerine ilişkin N, \bar{X} , ve SS değerleri Tablo-2’de verilmiştir.

Tablo-2 Yaş Düzeyine Göre Ana-Babaların Ayrılık Kaygı Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama Sonuçları

Yaş	N	\bar{X}	SS
30-35	36	141,7778	35,0934
36-40	72	128,6389	38,0612
41-45	152	130,1513	37,0224
46+	240	135,4042	38,2831
Toplam	500	133,2920	37,7187

Tablo-2 incelendiğinde, yaş düzeyi ile ana-babaların ayrılık kaygı düzeyi puan ortalamaları arasında bir fark olduğu görülmektedir.

Bu farkın önemli olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları Tablo-3’te verilmiştir.

Tablo-3 Yaş Düzeyine Göre Ana-Babaların Ayrılık Kaygı Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	SD	KO	F	Önem Düzeyi
Yaş	Gruplar Arası	6721,219	3	2240,406	1,580	Önemsiz
	Grup İçi	703206,1	496	1417,754		
	Toplam	709927,4	499			

* $P > .05$

Tablo-3 incelendiğinde, ana-babaların yaş düzeyinin artması ile ayrılık kaygı düzeyleri arasındaki farklılığın önemli olmadığı görülmektedir. ($P > .05$) Bu sonuca göre araştırmanın 2. denencesi doğrulanmamaktadır.

Denence-3: "Ana-babaların çocuk sayısı azaldıkça ayrılık kaygı düzeyleri yükselmektedir."

Ana-babaların ayrılık kaygı düzeylerinin , sahip oldukları çocuk sayısına ilişkin N, \bar{X} ve SS değerleri Tablo-4'de verilmiştir.

Tablo-4 Çocuk Sayısına Göre Ana-Babaların Ayrılık Kaygı Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama Sonuçları

Çocuk Sayısı	N	\bar{X}	SS
1	35	140,5714	41,2127
2	167	126,2874	33,4508
3	155	134,6387	38,8226
4+	143	138,2308	39,4065
Toplam	500	133,2920	37,7187

Tablo-4 incelendiğinde, çocuk sayısı ile ana-babaların ayrılık kaygı düzeyi puan ortalamaları arasında bir fark olduğu görülmektedir.

Bu farkın önemli olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları Tablo-5'te verilmiştir.

Tablo-5 Çocuk Sayısına Göre Ana-Babaların Ayrılık Kaygı Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Çocuk sayısı	Varyans Kaynağı	KT	SD	KO	F	Önem Düzeyi
	Gruplar Arası	13817,44	3	4605,814	3,282	Önemli
	Grup İçi	696109,9	496	1403,447		
	Toplam	709927,4	499			

*P<.05

Tablo-5 incelendiğinde, ana-babaların çocuk sayısı azaldıkça ayrılık kaygı düzeyleri arasındaki farklılığın önemli olduğu görülmektedir. (P<.05) Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için Fisher'in Least Significant Difference Testi (LSD) (En Küçük Önemlilik Fark Testi) yapılmıştır.

Ana-babaların çocuk sayısına göre ayrılık kaygı düzeyindeki farklılığın kaynağını belirlemek için yapılan LSD testi sonuçları Tablo-6'da verilmiştir.

Tablo-6 Çocuk Sayısına Göre Ana-Babaların Ayrılık Kaygı Düzeylerine İlişkin LSD Testi Sonuçları

Kaygı Düzeyi	Çocuk sayısı	1	2	3	4+
Ayrılık	1	-	14,2840*	5,9327	2,3407
	2	-	-	- 8,3513*	- 11,9433*
	3	-	-	-	- 3,5921
	4+	-	-	-	-

* P<.05

Tablo-6 incelendiğinde, ana-babaların ayrılık kaygı düzeyleri sahip oldukları çocuk sayısına göre; ayrılık kaygısına göre; farklılığın 1 çocuğa sahip ana-babalar ile ($\bar{X}=140,5714$) ile 2 çocuğa sahip ana-babalar arasında ($\bar{X}=126,2874$), 2 çocuğa sahip ana-babalar ($\bar{X}=126,2874$) ile 3 çocuğa sahip ana-babalar arasında ($\bar{X}=134,6387$) ve 2 çocuğa sahip ana-babalar ($\bar{X}=126,2874$) ile 4 ve daha fazla çocuğa sahip ana-babalar ($\bar{X}=138,2308$) arasında olduğu görülmüştür.

Bu bulgudan hareket ederek 1 çocuğa sahip ana-babaların ayrılık kaygı düzeylerinin 2 çocuğa sahip ana-babaların ayrılık kaygı düzeylerinden yüksek olduğu, 3 çocuk sahibi ana-babaların ayrılık kaygı düzeylerinin 2 çocuğa sahip ana-babaların ayrılık kaygı düzeylerinden yüksek olduğu, 4 ve daha fazla çocuk sahibi ana-babaların ayrılık kaygı düzeylerinin 2 çocuk sahibi ana-babaların

ayrılık kaygı düzeylerinden yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre araştırmanın 3. denencesi kısmen doğrulanmaktadır.

Denence-4: "Ana-babaların öğrenim düzeyi arttıkça ayrılık kaygı düzeyleri yükselmektedir."

Ana-babaların ayrılık kaygı düzeylerinin, öğrenim düzeyinin artmasına göre gruplar arasında fark olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan aritmetik ortalama sonuçları Tablo-7'de verilmiştir.

Tablo-7 Öğrenim Düzeyine Göre Ana-Babaların Ayrılık Kaygı Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama Sonuçları

Öğrenim düzeyi	N	\bar{X}	SS
Okuryazar	51	137,4510	38,2734
İlkokul	223	137,5291	38,3765
Ortaokul	91	129,8791	34,8852
Lise	106	128,0000	36,7247
Üniversite	29	123,4483	40,9124
Toplam	500	133,2920	37,7187

Tablo-7 incelendiğinde, öğrenim düzeyi ile ana-babaların ayrılık kaygı düzeyi puan ortalamaları arasında bir fark olduğu görülmektedir.

Bu farkın önemli olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları Tablo-8'de verilmiştir.

Tablo-8 Öğrenim Düzeyine Göre Ana-Babaların Ayrılık Kaygı Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Öğrenim düzeyi	Varyans Kaynağı	KT	SD	KO	F	Önem Düzeyi
	Gruplar Arası	11724,34	4	2931,084	2,078	Önemsiz
	Grup İçi	698203,0	495	1410,511		
	Toplam	709927,4	499			

*P>.05

Tablo-8 incelendiğinde, ana-babaların öğrenim düzeyinin artması ile ayrılık kaygı düzeyleri arasındaki farklılığın önemli olmadığı görülmektedir. (P>.05) Bu sonuca göre araştırmanın 4. denencesi doğrulanmamaktadır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, örnekleme giren ana-babaların ayrılık kaygı düzeylerini etkileyen çeşitli değişkenlerin karşılaştırılmasıyla ilgili Bölüm IV' de verilmiş olan bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Bulguların tartışılması ve yorumlanması **Bulgular** bölümündeki açıklamalar doğrultusunda yapılmış ve maddeler halinde açıklanmıştır.

1. Ayrılık kaygı düzeyinin anne ve baba olma durumuna göre değişebileceği düşüncesiyle kurulan "Annelerin ayrılık kaygı düzeyleri, babalardan anlamlı düzeyde yüksektir" denencesi araştırma bulgularına göre doğrulanmaktadır.

Ana-babaların ayrılık kaygı düzeylerinin anne ve baba olma durumuna göre fark olup olmadığını test etmek yapılan t-testi sonucunda anlamlı düzeyde fark olduğu ($P<.05$) bulunmuştur.

Anne ve çocuğu arasında kurulan ilişki anne karnında başlar. Fiziksel olarak kurulan bu ilişki duygusal boyutuyla hayat boyu devam eder. Temeli köklü ve birliktelik süresi bu kadar uzun bir ilişkinin sonucunda anne çocuğa, çocuk da anneye daha çok

bağlıdır. Böyle bir bağlılığın bir ayrılıkla sonuçlanması durumunda annelerin ayrılık kaygısı düzeylerinin babalardan daha yüksek olduğu düşünülebilir.

Hock ve arkadaşları (1989) yapmış oldukları çalışmada, çocuktan ayrılıkla ilgili kaygının, anne ve babalarda farklı dışa vurumlara ve farklı kaynaklara sahip olduğunu ortaya koymuşlardır. Ayrılığın geleneksel normu bozuyor olmasının annelerde daha yüksek seviyede ayrılık kaygısı yarattığını tespit etmişlerdir.⁹⁴

Wille (1998) yapmış olduğu çalışmada, toplumun babaları cesaretlendirmemesinden ötürü babaların çocuk bakımına daha fazla dahil olmadığını, geleneksel gelir sağlama rolüne devam ettiğini bu sebepten çocuğundan ayrı olma durumunda kaldığını ortaya koymuştur. Dolayısıyla, babanın çocuktan ayrılma durumundaki rol çelişkilerini anne ile aynı oranda yaşamadığını bu yüzden daha az ayrılık kaygısı yaşadıklarını tespit etmiştir.⁹⁵

Sweetman (1995) yapmış olduğu çalışmada, babaların çocuklarıyla oyunsever yanlarından dolayı etkileşim içinde olmayı sevmediklerini, besleme, banyo yaptırma ve altını değiştirme gibi çocuk bakımına yönelik günlük faaliyetlerde bulunmayı sevmediklerini ortaya koymuştur. Babaların çalışmayı ve aileyi geçindirecek geliri

⁹⁴ Hock, McBride ve Gnezda, a.g.m., ss. 793-802.

⁹⁵ Wille, a.g.m., ss. 216-233.

sağlamayı ana rol olarak gördüklerini, annelerin ise çocuk yetiştirmeye büyük ağırlık verdikleri yönünde görüş bildirmiştir. Bu yüzden babaların çocuklarını terk ederken annelere nazaran daha az ayrılık kaygısı duyduklarını belirtmiştir.⁹⁶

Literatürdeki bulgular araştırmanın bu denencesinin desteklendiğini göstermektedir.

2. Ayrılık kaygı düzeyinin yaş düzeyinin yükselmesi durumuna göre değişebileceği düşüncesiyle kurulan "Ana-babaların yaş düzeyi arttıkça ayrılık kaygı düzeyleri yükselmektedir" denencesi araştırma bulgularına göre doğrulanmamıştır.

Ana-babaların ayrılık kaygı düzeylerinin, yaş düzeylerine göre ayrılık kaygı düzeyi puan ortalamaları arasında bir fark olduğu görülmektedir. Bu farkın önemli olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları incelendiğinde ,ana-babaların yaş düzeyinin artması ile ayrılık kaygı düzeyleri arasındaki farklılığın anlamlı düzeyde olmadığı ($P>.05$) görülmektedir.

⁹⁶ Katherine J. Sweetman, "Paternal Separation Anxiety", **Harvard Business Review**, Vol: 73, No: 4, 1995, ss. 14-15.

Yaşı büyük olan ana-babaların ayrılık kaygı düzeylerinin, yaşı küçük olan ana-babaların ayrılık kaygı düzeylerinden daha düşük olmasının sebebi; her ne kadar yaşın artmasıyla birlikte psikolojik ve fizyolojik bir takım değişikliklerin yaşanıyor olsa da, yaşlılığa bağlı olarak gelişen sağlıklarıyla ilgili olumsuzlukların beraberinde getirdiği kendi bakımlarının kim tarafından yapılacağı kaygıları ve kendilerinin olmayacağı bir hayatta çocuklarının yalnız kalabileceği kaygılarından kaynaklanan sebeplerle yaş düzeyi arttıkça ana-babanın ayrılık kaygı düzeyini artacağı beklenebilir. Ergen çocukların evden ayrılmaları ile aktif ana-baba rolünün sona ermesi, çocuk üzerine kurulmuş mevcut dengelerin değişmesi, kendilerine ve eşlerine yönelttikleri ilgilerin artması, artan ilgi ile daha önce fark edemedikleri yönlerini görmeleri, çevre de veya kendi ailelerinde yaşadıkları olumlu ayrılık tecrübeleri, ergen çocuklarının güvenli ortamlarda bulunacağını bilmek, günümüzün gelişen iletişim imkanları, gerektiğinde çok çabuk ulaşma imkanları olduğunu bilmeleri olarak düşünülebilir.

Blunk ve Williams (1999) yapmış oldukları çalışmada, yirmi genç ve yirmi yetişkin annenin ayrılık kaygısını mukayese etmişlerdir. Çalışmanın sonuçları genç annelerin ayrılık kaygısı düzeylerinin yetişkin annelere nazaran daha yüksek olduğu yönündedir. Bu durum bize, genç annelerin çocuklarının, yetişkin annelerin çocuklarına

nazaran daha fazla gelişimsel problem göstermeye meyilli olduklarına dair bir ipucu sağlar. Annenin ayrılık kaygısının düşük seviyede olması da, yüksek seviyede olması da çocuk için bir zorluk teşkil edebilir. Yüksek seviyede kaygılı anneler çocuklarını aşırı korurlar, bu da mantiken genç annelerin, ana-babalık görevlerindeki güçlüklerde en önemli faktör olarak sayılabilir. Ana-babaların genç olması, hem anne hem de çocuğu için zorluklar yaratmaktadır. Ana-babaların genç olmasından kaynaklanan problemler; anne ve çocuğun davranışsal-bilişsel gelişimi için sosyal ve psikolojik sıkıntılar yaratmaktadır.⁹⁷

Wijeratna ve Manicavasagor (2003) yapmış oldukları çalışmalarında, o güne kadar genellikle çocuklar ve genç yetişkinler üzerinde ayrılık kaygısını inceleyen araştırmaların aksine 62-87 yaşlarındaki 86 kişilik örneklem üzerinde ayrılık kaygısını incelemiştirler. Bu çalışmayı, ilerleyen yaşlarda ayrılık kaygısıyla, sosyo-demografik, psikolojik, ve fiziksel sağlık arasındaki ilişkiyi incelemek maksadıyla yapmışlardır. Yakın zamandaki durum değerlendirmeleri ve ayakta tedavi gören kaygı düzensizliği sahibi diğer yetişkin hastalar üzerinde yapılan çalışmalar tipik genç ayrılık

⁹⁷ Elizabeth M. Blunk ve Sue W. Williams, "A Comparison of Adolescent and Adult Mothers' Maternal Separation Anxiety", **Social Behavior and Personality**, Vol: 27, No: 3, 1999, ss. 281-287.

kaygısı düzensizliklerinin erken yaşlarda veya orta yetişkinlik döneminde ortaya çıkabileceğine işaret etmektedir. Bu tip korkular aynı zamanda kişinin sevdiği kişilerin başına bir zarar geleceğinden ve yalnız kalmaktan sakınma gibi kaygıları da içerir. Kaybolma, sevdiğinden ayrılma ve fiziksel hastalık gibi donanımsal stresörler, yüksek ayrılık kaygısının gelişmesiyle cereyan eder. İlerleyen yaştakiler yalnızlık, ayrılık ve keder gibi deneyimlere daha kırılgandırlar. Ayrılık kaygısında yüksek seviyenin, hastaları efektif kaygı düzensizliklerine sürükleyebilen psikolojik destreslere zemin hazırlayabileceğine dair bulgular tespit edilmiştir.⁹⁸

Sweetman (1995) ortalama yaşları 2-2,5 olan çocuk sahibi 589 evli çift üzerinde yapmış olduğu çalışmada, genç babalarda yaşlı babalara nazaran daha yüksek seviyede ayrılık kaygısı yaşadıklarını tespit etmiştir.⁹⁹

Araştırmanın bu denencesinin literatür tarafından kısmen desteklendiği görülmektedir.

⁹⁸ Chanaka Wijeratne ve Vijaya Manicavasagar, "Separation Anxiety in the Elderly", *Journal of Anixety Disorders*, Vol: 17, No: 6, 2003, ss.695-702.

⁹⁹ Sweetman, a.g.m., ss. 14-15.

3. Ayrılık kaygı düzeyinin sahip olunan çocuk sayısına göre değişebileceği düşüncesiyle kurulan "Ana-babaların çocuk sayısı azaldıkça ayrılık kaygı düzeyleri yükselmektedir" denencesi araştırma bulgularına göre kısmen doğrulanmaktadır.

Ana-babaların ayrılık kaygı düzeylerinin, sahip oldukları çocuk sayısına göre ayrılık kaygı düzeyi puan ortalamaları arasında bir fark olduğu görülmektedir.

Bu farkın önemli olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, ana-babaların çocuk sayısı azaldıkça ayrılık kaygı düzeyleri arasındaki farklılığın anlamlı düzeyde olduğu ($P < .05$) bulunmuştur.

Bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan LSD Testi sonucuna göre 1 çocuğa sahip ana-babalar ile 2 çocuğa sahip ana-babalar arasında, 2 çocuğa sahip ana-babalar ile 3 çocuğa sahip ana-babalar arasında ve 2 çocuğa sahip ana-babalar ile 4 ve daha fazla çocuğa sahip ana-babalar arasında anlamlı düzeyde fark olduğu görülmüştür. Buna karşın 1 çocuğa sahip ana-babalar ile 3 çocuğa sahip ana-babalar arasında, 1 çocuğa sahip ana-babalar ile 4 ve daha fazla çocuk sahibi ana-babalar arasında, 3

çocuk sahibi ana-babalar ile 4 ve daha fazla çocuk sahibi ana-babalar arasında anlamlı düzeyde fark olmadığı görülmüştür.

Ana-babalar ayrılan çocuktan sonra evde diğer çocuklarının olması sebebi ile orta yaşın getirmiş olduğu bir takım kaygıları ve boş yuva sendromunu daha az veya hiç yaşamamaktadırlar. Böylelikle ana-babaların çocuk sayısı azaldıkça ayrılık kaygı düzeylerinin yükseldiği düşünülebilir.

Sweetman (1995) yapmış olduğu araştırmasında, bir çocuklu babaların, çok çocuklu babalardan yüksek seviyede ayrılık kaygısı taşıdıklarını tespit etmiştir.¹⁰⁰

Araştırmanın bu denencesinin literatür tarafından desteklendiği görülmektedir.

4. Ayrılık kaygı düzeyinin, öğrenim düzeyinin artmasına göre değişebileceği düşüncesiyle kurulan "ana-babaların öğrenim düzeyi arttıkça ayrılık kaygı düzeyleri yükselmektedir." denencesi araştırma bulgulara göre doğrulanmamaktadır.

Ana-babaların öğrenim düzeyleri ile ayrılık kaygı düzeyleri puan ortalamaları arasında bir fark olduğu görülmüştür.

¹⁰⁰ Sweetman, a.g.m., ss. 14-15.

Bu farkın anlamlı olup olmadığını test etmek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, ana-babaların öğrenim düzeyinin artması ile ayrılık kaygı düzeyleri arasındaki farklılığın anlamlı düzeyde olmadığı ($P>.05$) görülmektedir.

Ana-babaların öğrenim düzeyi arttıkça ayrılık kaygı düzeylerinin de azalıyor olmasının beklenme sebebi, ana-babaların öğrenim düzeyi arttıkça kendileri ve çevreleri ile ilgili duyarlılıkları da artar, artan bu duyarlılık ve hassasiyet evden ayrılan ergen birey için kaygıları da beraberinde getirir. Bu sebeple ana-babaların öğrenim düzeyi arttıkça ayrılık kaygı düzeylerinin yükselmesi beklenir. Fakat ana-babaların kendi öğrenimleri esnasındaki olumlu ayrılık tecrübeleri, günümüzde ki hayat şartlarının gerekliliklerini bilmeleri ve farkında olmaları, insan yaşamı, çevre ve hayatı kolaylaştıran imkanlar (ulaşım, iletişim, sosyal haklar...vb.) hakkında hem duyarlı hem de daha fazla bilgi sahibi olmaları ayrıca çocuklarına olan kendi yetiştirme tarzlarından kaynaklanan güvenleri sonucun bu şekilde çıkmasına neden olmuş olabilir.

Mcbride ve Belsky (1988) yapmış oldukları çalışmalarında, öğrenim düzeyi düşük olan annelerin daha kaygılı olduklarını ortaya koymuşlardır.¹⁰¹

¹⁰¹ Mcbride ve Belsky, a.g.m., ss. 407-414.

Sweetman (1995) yapmış olduğu çalışmada, daha düşük öğrenim düzeyinde bulunan babaların yüksek öğrenim düzeyinde bulunan babalara nazaran daha yüksek düzeyde ayrılık kaygısına sahip olduklarını ortaya koymuştur.¹⁰²

Araştırmanın bu denencesinin literatür tarafından desteklenmediğini görmekteyiz.

¹⁰² Sweetman, a.g.m., ss. 14-15.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, ergenlik dönemindeki bireylerin ana-babalarının ayrılık kaygı düzeylerini etkileyebileceği düşünülen bazı değişkenlerin incelendiği bu çalışmada, elde edilen bulgular çerçevesinde varılan sonuçlar ve bu sonuçlara dayalı öneriler bulunmaktadır.

SONUÇ

Bu araştırmada, ana-babaların ayrılık kaygısı düzeylerini etkileyebileceği düşünülen 4 bağımsız değişkene dayalı kurulan denenceler incelenmiştir. Yapılan analizler sonucu bazı değişkenler açısından ergenlik dönemindeki bireylerin ana-babalarının ayrılık kaygı düzeyleri arasında anlamlı düzeyde fark olduğu bulunurken, bazı değişkenler açısından fark bulunmamıştır.

Ana ve baba olma durumuna göre, annelerin ayrılık kaygı düzeyinin, babaların ayrılık kaygı düzeyinden daha yüksek olduğu, yaş düzeylerine göre, ana-babaların ayrılık kaygı düzeylerinin değişmediği, sahip oldukları çocuk sayısına göre 1 çocuk sahibi ana-babaların ayrılık kaygı düzeylerinin 2 çocuk sahibi ana-babaların ayrılık kaygı düzeylerinden, 3 çocuk sahibi ana-babaların ayrılık kaygı düzeylerinin 2 çocuk sahibi ana-babaların ayrılık kaygı

düzeylelerinden, 4 ve daha fazla çocuk sahibi ana-babaların ayrılık kaygı düzeylerinin 2 çocuk sahibi ana-babaların ayrılık kaygı düzeylerinden daha yüksek olduğu, öğrenim düzeylerine göre ana-babaların ayrılık kaygı düzeylerinin değişmediği bulunmuştur.

Yukarıda varılan sonuçlara dayanılarak aşağıdaki öneriler verilmiştir:

1. Ergenlik dönemi öncesinde ana-babalara ergenlik dönemi ve sorunları konusunda eğitim programları ve seminerler düzenlenmelidir.
2. Orta yaş döneminin sağlıklı geçirilmesi için orta yaş ve orta yaş döneminin özellikleri ve karşılaşılan problemlerle ilgili orta yaş dönemindeki bireylere grup rehberliği yapılmalıdır.
3. Özellikle annelerin ayrılık sorunları ve bu sorunlarla nasıl başa çıkacaklarıyla ilgili eğitim verilmelidir.
4. Evden ayrılığın yoğun olarak yaşandığı dönemlerde (celp, üniversite kayıt ve evlilik gibi.); radyo, televizyon ve basın gibi kitle iletişim araçlarıyla özellikle ana-baba-ergen çocuk etkileşiminin özelliklerini ayrılık kaygısı çerçevesinde vurgulayan programlar yapılmalıdır.

5. Ana-babalarda, ayrılık kaygısının yoğun yaşandığı dönemlerde bireysel ya da grupla psikolojik danışma hizmeti verilmelidir.
6. Ana-babaların ayrılık kaygısı kavramı ve yapısı, ülkemizde yeni yeni tanınmaya başlayan bir kavramdır. Bu nedenle psikolojik danışmanlar ana-babalara ayrılık kaygısı kavramı iyi tanıtmalı ve doğru anlaşılmasını sağlamalıdır.
7. Annelerin ayrılık kaygı düzeyleri, çocukları 6 yaşına geldiğinde azalma gösterdiği belirlenmiştir. Bu durumun bizim toplumumuz içinde geçerli olup olmadığını test etmek için 6 yaşından ergenlik dönemine kadar çocuğundan ayrılan annelerin ayrılık kaygılarını belirlemeye yönelik boylamsal bir araştırmanın yapılması yararlı olabilir.
8. Yaşa, öğrenim düzeyine ve çocuk sayısına göre annelerin aylık kaygı düzeyleri ile babaların ayrılık kaygı düzeylerinin karşılaştırılması, ayrılık kaygı düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığını belirleme açısından yararlı olabilir.

9. Çocuk sayısı arttıkça ana-babaların ayrılık kaygı düzeylerinin artma nedenlerinin belirlenmesi götürülecek PDR hizmetleri açısından gereklidir.
10. Düşük, orta ve yüksek ayrılık kaygısı düzeyine sahip ana-babaların ayrılık kaygı düzeyleri farklı değişkenler açısından karşılaştırılabilir.
11. Ana-baba tutumları ile ayrılık kaygısı arasındaki ilişki araştırılabilir.
12. Ergenlik dönemindeki bireylerin ana-babalarının ayrılık kaygı düzeylerini, nedenlerini ve verilebilecek yardımı belirleyebilmek için yapılacak diğer çalışmalar ise şu şekilde sıralanmıştır.
 - a) Ana-babaların kendilerini algılamasının ayrılık kaygı düzeyine etkisi,
 - b) Ana-babaların özsaygı ve kendilerine güvenlerinin ayrılık kaygı düzeylerine etkisi,
 - c) Ayrılığın eşlerin algı alanına göre; ergenlik dönemindeki bireylerin ana-babaların kaygı düzeyinde ki değişmelerin araştırılması yerinde olabilir.

KAYNAKÇA

- Adams J., **Ergenliği Anlamak**, Çev: Bekir Onur, İmge Kitabevi, Ankara, 1995.
- Akman Y., "Anaokulu Çocuklarında Görülen Ayrılık Kaygısının Giderilmesinde Farklı Oyun Tekniklerinin Etkisi", **Doktora Tezi**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, Ankara, 1987.
- Arı R., **Gelişim ve Öğrenme**, Atlas Kitabevi, Konya, 2003.
- Arı R., Üre Ö. ve Yılmaz H., **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**, Mikro Yayıncılık, Konya, 3. Baskı.
- Armsden G. C. ve Greenberg M. T., "The Inventory of Parent and Peer Attachment: Individual Differences and Their Relationship to Psychological Well-Being in Adolescence", **Journal of Youth and Adolescence**, Vol: 16, No: 5, 1987, ss. 427-454.
- Ataman A., "Gelişim, Kuramlar ve Kavramlar", **Gelişim ve Öğrenme**, Gündüz Yayıncılık, Ankara, 1. Baskı.
- Aydın B., "Orta Yetişkinlik", **Gelişim Psikolojisi**, SFN Yayıncılık, Ankara, 2002.
- Baltaş A. ve Baltaş Z., **Stres Ve Başa Çıkma Yolları**, Remzi Kitabevi, Ankara, 2002.

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, **Türk Ailesinde Adölesanların Sorunları**, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1997.

Benedek T., "Parenthood: Its Psychology and Psychopathology", **Motherhood and Nurturing**, E. J. Antony & T. Benedek Eds., Boston, 1970.

Bilen M., **Sağlıklı İnsan İlişkileri**, Sistem Ofset, Ankara, 4.Baskı.

Bilir Ş. ve Dabanlı D., "Ergenlik Çağındaki Sosyal Gelişimine Aile Tutumlarının Etkisinin Araştırılması", **Aile Yazıları 3**, Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1990, ss. 157-158.

Blunk E. M. ve Williams S. W., "A Comparison of Adolescent and Adult Mothers' Maternal Separation Anxiety", **Social Behavior and Personality**, Vol: 27, No:3, 1999, ss. 281-287.

Bowlby J., **Separation Anxiety and Anger**, Basic Books, New York, Vol: 2, 1973.

Breit M., "Separation Anxiety in Mothers of Latency-Age Fearful Children", **J.Abnormal Child Psychology**. Vol: 10, No: 1, 1982, ss. 135-144.

Cannetti L, Bachor E, Bonne O, Agid O, Lerer B, De-Nour A. K. ve Shalev A. Y., "The Impact of Parental Death Versus Separation from Parents on the Mental Health of Israel Adolescents", **Comprehensive Psychiatry**, Vol: 41, No: 5, 2000, ss. 360-368.

Chabrol H, Fouraste R, Moron P. ve Zorzano M.T., "Father-Child Hospitalization in the Separation Anxiety", **Actas Luso Esp Neurol Psiquiatr Cienc Afines**, Vol: 23, No: 4, 1995, ss. 223-226.

Collins N. L. ve Read S. J., "Adult Attachment, Working Models and Relationship Quality in Dating Couples", **Journal of Personality and Social Psychology**, Vol: 58, 1990, ss. 644-663.

Corinne M.,Bouvard C. S. ve Pierre M., "Anxiety and Depressive Disorders in Fathers and Mothers of Anxious School – Refusing Children", **Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry**, Vol: 38, 1999, ss. 916-922.

Covey S.R., **Etkili Ailelerin 7 Alışkanlığı**, Çev: Selim Yeniçeri, Beyaz Yayınları, İstanbul, 1999.

Cüceloğlu D., **Yeniden İnsan İnsana**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2001.

-, **Savaşçı**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2001.
-, **İnsan ve Davranışı**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999.
- Cynthia A., Stifter C. A., Coulehan C. M. ve Fish M., "The Mediating Effects of Maternal Separation Anxiety and Interactive Behavior", **Child Development**, Vol: 64, 1993, ss. 1451-1460.
- Doğan O., **Davranış Bilimleri**, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas, 1999.
- Dönmezer İ., **Ailede İletişim ve Etkileşim**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1999.
- Ersanlı K., "Aile İçi İlişkilerin Dayandığı Psikolojik Temeller", **19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 5, Samsun, 1990, s. 47, 49.
-, **Benliğin Gelişimi ve Görevleri**, Eser Ofset, Samsun, 1991.
- Gander M. J. ve Gardiner H. W., **Çocuk ve Ergen Gelişimi**, Çev: Bekir Onur, İmge Kitabevi, Ankara, 1993.
- Hock E., Eberly M., Bartle-Haring S., Ellwanger P. ve Widaman K.F., "Separation Anxiety in Parents of Adolescents: Theoretical Significance and Scale Development", **Child Development**, Vol: 72, No:1, 2001, ss. 284-298.
- Hock E., McBride S. ve Gnezda M. T., "Maternal Separation Anxiety: Mother-Infant Separation from the Maternal Perspective", **Child Development**, Vol: 60, 1989, ss. 793-802.

- Hock E. ve Schirtzinger M. B., "Maternal Separation Anxiety: Its Developmental Course and Relation to Maternal Mental Health", **Child Development**, Vol: 63, 1992, ss. 93-102.
- Hock E. ve Lutz W. J., "Psychological Meaning of Separation Anxiety in Mothers and Fathers", **Journal of Family Psychology**, Vol: 12, No: 1, 1998, ss. 41-55.
- Hovardaoğlu S., **Davranış Bilimleri İçin İstatistik**, Hatipoğlu Yayınları, Ankara, 1994.
- İçli G., "Sosyal sorunlar Çerçevesinde Kentsel Ailede Aile İçi İlişkiler-Sivas İli Örneği", **Doktora Tezi**, Cumhuriyet Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Sivas, 1994.
- Kılıçcı Y., **Okulda Ruh Sağlığı**, Şafak Ofset, Ankara, 1989.
- Knowles M. S. , **The Modern Practice of Adult Education from Pedagogy to Andragogy**, Follett Publishing, Chicago, 1980.
- Leondari A. ve Kiosseoglou G., "The Relationship of Parental Attachment and Psychological Separation to the Psychologic Functioning of Young Adults", **Journal Social Psychology**, Vol: 140, No: 4, 2000, ss. 451-464.
- Manicavasagar V., Silove D., Rapee R., Waters F. ve Momartin S., "Parent –Child Concordance for Separation Anxiety: A Clinical Study", **Journal of Affective Disorders**, Vol: 65, 2001, ss. 81–84.

McBride S. ve Belsky J., "Characteristics, Determinants and Consequences of Maternal Separation Anxiety", **Developmental Psychology**, Vol: 24, 1988, ss. 407-414.

Montemayor R., "The Relationship between Parent-Adolescent Conflict and the Amount of Time Adolescents Spend Alone and with Parents and Peers", **Child Development**, Vol: 72, 1982, ss. 1512-1519.

Onur B., **Gelişim Psikolojisi**, Imge Kitabevi, Ankara, 1995.

....., **Ergenlik Psikolojisi**, Taş Kitapçılık, Ankara, 1987.

Origlia D. ve Ouillon H., "Toplumda Okulda ve Ailede Ergen", **Ergenlik Psikolojisi**, Çev: Bekir Onur, Taş Kitapçılık , Ankara, 1987.

Otrar M., "Ergenlik Dönemi", **Gelişim Psikolojisi**, SFN Yayıncılık, Ankara, 2002.

Öner N., Le Compte Ayhan, **Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1982.

Öner N., **Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler**, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, 1997.

Özgüven İ. E., **Ailede İletişim ve Yaşam**, PDREM Yayınları, Ankara, 2001.

Öztürk M. O., **Ruh Sağlığı ve Bozuklukları**, Nobel Tıp Yayıncılık, Ankara, 2001.

Pitzer M. ve Hock E. , "Employed Mothers' Concerns about Separation from the First-and Second-Born Child", **Research in Nursing and Health**, Vol: 12, 1989, ss. 123-128.

Powell-Williams F. R, "Parental Influences upon Separation Anxiety in Children", <http://www.lib.umi.com/dissertations/>, 2002, ss. 1-7.

Sweetman K. J., "Paternal Separation Anxiety", **Harvard Business Review**, Vol: 73, No: 4,1995, ss.14-15.

Temel Z. F. ve Aksoy A., **Ergen ve Gelişimi**, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2001.

Türkbay T., "Ayrılık Kaygısı Bozukluğunda Psikolojik, Ailesel ve Sosyal Etmenlerin Araştırılması", **Uzmanlık Tezi**, Gülhane Askeri Tıp Akademisi Askeri Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Ankara, 1999.

Wijeratne C. ve Manicavasagar V., "Separation Anxiety in the Elderly", **Journal of Anxiety Disorders**, Vol: 17, No: 6, 2003, ss. 695-702.

Wille D.E., "Longitudinal Analysis of Mothers' and Fathers' Responses on the Maternal Separation Anxiety Scale", **Merrill-Palmer Quartely**, Vol: 44, No: 2, 1998, ss. 216-233.

Yavuzer H., **Çocuk ve Suç**, Remzi Kitabevi, 1990.

Yörükoğlu A., **Gençlik Çağı**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,
Ankara, 1986.

EKLER

KİŞİSEL BİLGİ ANKETİ

Sayın anne/baba,

Yapacağım bir araştırma için; ergen yaşlarda çocuğu olan siz anne babalara daha nitelikli bir hizmet verebilmek maksadıyla çocuklarınızdan ayrıldığınız veya ayrılacağınız zaman yaşayabileceğiniz duygularınızın,düşüncelerinizin ve davranışlarınızın neler olduğunu ölçmeyi amaçlıyorum.

Sizlerden isteğim, araştırmamla ilgili çalışmaya esas olmak üzere aşağıda verilen "Kişisel Bilgi Anketi" ile ekte sunulan "Envanter"i durumunuzu yansıtacak şekilde işaretlemenizdir. Bu konuda içtenlikle davranacağınızı umar, yapacağınız katkılar için teşekkür ederim.

1. OAnne OBaba
2. Yaşınız? O 30-35 O 36-40 O 41-45 O 46+
3. Kaç çocuğunuz var? O 1 O 2 O 3 O 4+
4. Öğrenim düzeyiniz?

Okur / Yazar O

İlkokul O

Ortaokul O

Lise O

Üniversite O

ERGEN ÇOCUĞU OLAN ANA-BABALARIN AYRILIK KAYGISI ENVANTERİ

Değerli anne/baba,

Bu ölçekte, ergen çocuğunuzun sizden ayrılmalarından dolayı hissettiğiniz endişe ve kaygıyla ilgili ifadeler vardır. Aşağıda ergen çocuğunuzdan ayrıldığınız durumda yaşayabileceğiniz duygular ve bu duygular karşısında sizde oluşabilecek düşünce ve davranışları içeren ifadeler verilmiştir. Sizden istenen her ifade de tanımlanan duygu, düşünce ve davranışları ne sıklıkta yaşadığınızı ya da yaşayacağınızı tanımlayan seçeneği işaretlemenizdir.

Bir ifadeyi okuduktan sonra aklınıza ilk geleni işaretleyiniz. İşaretsiz ifade bırakmayınız. Bu maddelerde ifade edilen fikir size hiç uygun değilse 1'i, biraz uygunsa 2'yi, bu fikre ilişkin kararsızsanız 3'ü, oldukça uygunsa 4'ü, tamamen uygunsa 5'i işaretleyiniz.

1. Çocuğumun evlilik, öğrenim.....vb. gibi sebeplerle evden ayrılacağını düşünmek beni kaygılandırır. ① ② ③ ④ ⑤
2. Evden ayrıldığında kendimi boşlukta hissederim. ① ② ③ ④ ⑤
3. Her gün beni arayıp iyi olduğunu söylemediği sürece huzursuz olurum. ① ② ③ ④ ⑤
4. Evden ayrıldıktan sonra, kendi ayakları üzerinde durduğunu görememem beni kaygılandırır. ① ② ③ ④ ⑤
5. Çocuğumun bir gün eve hiç geri dönmeyeceğini bilmek beni rahatsız eder. ① ② ③ ④ ⑤

6.Henüz kendi hayatını sürdürebilecek kadar büyümediğini düşündüğüm için kaygılanırım. ①②③④⑤

7.Bana bugüne kadar yardım eden çocuğumun, evden ayrılmasıyla işlerimin aksayacağından kaygılanırım. ①②③④⑤

8.Onunla yeniden yaşadığım gençliğimin, onun evden ayrılmasıyla sona erecek olmasından kaygılanırım. ①②③④⑤

9.Evden ayrıldığında bana bağımlılığının kalmayacağını düşünmek beni rahatsız eder. ①②③④⑤

10.Çocuğumu yetiştirirken bütün zorlukları ben çektiğim halde onun tüm zamanını eşine ayırmasından dolayı kıskanırım. ①②③④⑤

11.Benden uzak olduğunda insanların ona zarar vereceği endişesini taşıyırım. ①②③④⑤

12.Onu tamamen kaybedeceğim kaygısı beni rahatsız eder. ①②③④⑤

13.Onun öldürülebileceği konusunda kaygılanırım. ①②③④⑤

14.Çocuğum yanımda değilse uyuyamam. ①②③④⑤

15.Çocuğumdan uzak olmamak için, gece herhangi bir yerde kalmayı (uyumayı) reddederim. ①②③④⑤

16.Onu evin çevresinde göremezsem rahatsız olurum. ①②③④⑤

17.Çocuğumun evden ayrılmasıyla ilgili gece kabusları görürüm. ①②③④⑤

18.Ne zaman çocuğumdan ayrılacağımı düşünsem, mide ağrısı, baş ağrısı, bulantı veya kusma gibi fiziksel şikayetlerim olur. ①②③④⑤

19.Çocuğumdan ayrılacağımı bilmek beni korkutur. ①②③④⑤

20.Çocuğum benimle değilse üzülürüm. ①②③④⑤

21.Çocuğum yanımdan ayrıldığında kendimi işime veremem. ①②③④⑤

22.Çocuğum , benden kararları için tavsiye almadığında üzülürüm. ①②③④⑤

- 23.Problemlerini benim yerime arkadaşlarına anlatırsa incinirim. ①②③④⑤
- 24.Sorunlarını artık benimle paylaşmadığı için kendimi kötü hissedirim. ①②③④⑤
- 25.Bazı sırlarını benden saklamasından rahatsız olurum. ①②③④⑤
- 26.Benim yerime başka bir yetişkinin tavsiyelerini alınca sinirlenirim. ①②③④⑤
- 27.Eşyalarını (elbise...vb. gibi) evin içinde görünce, onu hatırlar ve üzüldürüm. ①②③④⑤
- 28.Çocuğumun benimle vakit geçirmek yerine odasına gitmesi beni üzer. ①②③④⑤
- 29.Çocuğum arkadaşlarıyla yakın ilişkide olduğunda kendimi terkedilmiş hissedirim. ①②③④⑤
- 30.Çocuğumdan uzaktaysam kendimi iyi hissetmem. ①②③④⑤
- 31.Üniversiteye başladığında bana daha fazla ihtiyacı olmayacağını bilmekten rahatsız olurum. ①②③④⑤
- 32.Evden ayrılan çocuğumun kendini kanıtlamak için çeşitli akımlara kapılabileceği düşüncesi beni kaygılandırır. ①②③④⑤
- 33.Onun evden ayrılmasıyla kendimi yalnız hissedirim. ①②③④⑤
- 34.Evden ayrıldığında eşimle paylaşamadığım şeyleri paylaşacak kimse kalmaması beni yalnızlığa iter. ①②③④⑤
- 35.Evden ayrıldığında beni bu kadar iyi anlayan bir dostumu kaybedeceğim düşüncesi beni kaygılandırır. ①②③④⑤